

WERELDOORLOG I-HERDENKINGSTOERISME IN DE WESTHOEK

Volumes en evoluties 2013-2018

Met de steun van de Vlaamse Regering - Toerisme Vlaanderen

Kenniscentrum Westtoer, 2019

westtoer

INHOUD

1	Inleiding	5
2	Methodologie	6
3	Volumes en evoluties	7
3.1	Volume WOI-herdenkingsbezoekers Westhoek	7
3.1.1	Selectie van de onderzoekssites	7
3.1.2	Bezoekersaantallen van de onderzoekssites	9
3.1.3	Gemiddeld aantal bezoeken aan onderzoekssites	11
3.1.4	Volume WOI-herdenkingsbezoekers	11
3.1.5	Spreading van de bezoeken aan WOI-sites over het jaar	15
3.2	Evoluties herdenkingstoerisme 2013-2018	16
3.2.1	Evoluties globaal volume	16
3.2.1.1	Naar type bezoeker	16
3.2.1.2	Naar dagtoerist / verblijfstoerist	18
3.2.1.3	Naar herkomst	21
3.2.2	Evoluties binnenland	25
3.2.2.1	Naar provincie van herkomst	25
3.2.2.2	Naar type bezoeker	26
3.2.2.3	Naar dagtoerist / verblijfstoerist	27
3.2.2.4	Naar type bezoeker en dagtoerist / verblijfstoerist	28
3.2.3	Evoluties buitenland	29
3.2.3.1	Naar land van herkomst	29
3.2.3.2	Naar type bezoeker	30
3.2.3.3	Naar dagtoerist / verblijfstoerist	31
3.2.3.4	Naar type bezoeker en dagtoerist / verblijfstoerist	32
3.2.4	Evoluties Verenigd Koninkrijk	33
3.2.4.1	Naar type bezoeker	33
3.2.4.2	Naar dagtoerist / verblijfstoerist	34
3.2.4.3	Naar type bezoeker en dagtoerist / verblijfstoerist	35
3.2.5	Evoluties Nederland	36
3.2.5.1	Naar type bezoeker	36
3.2.5.2	Naar dagtoerist / verblijfstoerist	37
3.2.5.3	Naar type bezoeker en dagtoerist / verblijfstoerist	38
4	Omzet herdenkingstoerisme Westhoek	40
5	Samenvattende conclusies	47
5.1	Globale volumes WOI-herdenkingstoerisme Westhoek	47
5.2	Omzet WOI-herdenkingstoerisme Westhoek	48
5.3	Vaststellingen en evoluties 2014-2018 tegenover 2013	48

1 Inleiding

Reeds in 2006 nam Westtoer het initiatief om het Wereldoorlog I-herdenkingstoerisme in de Westhoek in kaart te brengen met als doel een onderbouw aan te bieden voor de begeleiding van de Westhoek bij het voorbereiden van de herdenkingsjaren 2014-2018.

Het onderzoek van 2006 resulteerde niet enkel in een beter begrip van de profielen van de WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek, maar tevens in een beter inzicht in wat zij verwachten bij hun bezoek aan het WOI-erfgoed.

De resultaten dienden als basis voor de studie 'Toeristische valorisatie van het WOI-erfgoed in de Westhoek met het oog op 100 jaar Groote Oorlog' die in 2008 in opdracht van de Vlaamse regering door Westtoer samen met Toerisme Vlaanderen werd opgemaakt.

Het onderzoek van 2006 zorgde ook voor parameters waarmee het aantal WOI-herdenkingsbezoekers in de volgende jaren kon worden opgevolgd. Zo liet het onderzoek toe om inschattingen te maken voor de jaren 2007 tot en met 2012.

In 2013 - het aanloopjaar naar de herdenkingsperiode - voerde Westtoer een nieuw bezoekers-onderzoek uit bij herdenkingsbezoekers in de Westhoek. Met de herdenkingsjaren in zicht was het belangrijk om de parameters te actualiseren en een meer gefundeerde basis te bieden voor het evalueren van de herdenkingsjaren. Het onderzoek werd opgezet als een nulmeting vóór de eigenlijke herdenkingsperiode.

Het Europees Interreg-project 'Great War' binnen het Twee Zeeën programma bood daar de mogelijkheden voor en zorgde ook voor een verruiming met een parallel onderzoek in de departementen Nord, Pas-de-Calais en Somme langs Franse kant.

Van 2014 tot en met 2018 werd in de Westhoek elk jaar een vervolgonderzoek uitgevoerd om de effectieve impact van het WOI-herdenkingstoerisme in kaart te brengen. Een belangrijke doelstelling daarbij was het verder monitoren van het volume van herdenkingsbezoekers. Daarnaast werden ook een aantal specifieke kenmerken opgevolgd in de tijd of werden bepaalde aspecten meer in detail geanalyseerd.

De onderzoeken in 2014, 2015, 2017 en 2018 gebeurden met de steun van de Vlaamse Regering en Toerisme Vlaanderen.

Dit rapport geeft de belangrijkste volumes en evoluties weer uit de onderzoeken van 2013 tot en met 2018. Ook de omzet van het herdenkingstoerisme komt aan bod.

2 Methodologie

Om dit onderzoek uit te voeren werd volgende methodologie opgezet die sinds 2006 consequent wordt aangehouden om de vergelijkbaarheid van de resultaten te kunnen garanderen.

- *Selectie van onderzoekssites*

Om de onderzoekskosten te beperken selecteerden we een aantal sites waarvan de bezoekers verondersteld worden representatief te zijn voor alle WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek en waar we continu bezoekersaantallen opvolgen en enquêteurs opstellen. Voor de onderzoeken van 2006, 2013 en 2014 werden 10 WOI-sites geselecteerd. Vanaf 2015 werd het nieuwe bezoekerscentrum Westfront als 11de site aan het onderzoek toegevoegd¹.

- Opvolgen van *bezoekersaantallen op de onderzoekssites*: bij 6 musea en bij het bezoekerscentrum Westfront gebeurt dit aan de hand van informatie uit het ticketing-systeem; bij 4 begraafplaatsen wordt gebruik gemaakt van automatische bezoekerstellers op de site. De onderzoekssites worden opgelijst in punt 3.1.1.
- Inzetten van enquêteurs op elk van de 11 onderzoekssites² op *45 enquêteermomenten* tussen half maart en half november (voormiddag of namiddag, telkens 2,5 uur, representatieve mix van week, - weekend- of feestdagen) voor het afnemen van een *korte mondelinge enquête* (face-to-face) rond een aantal basisvariabelen als herkomst, type bezoeker (individuele bezoeker, volwassenengroep, schoolgroep), dag- of verblijfstoerist en grootte van het gezelschap/groep. De enquêteurs vroegen daarbij ook naar het e-mailadres van de bezoekers om hen na afloop van het bezoek een online vervolgenquête te kunnen toesturen (hierbij werd vermeld dat het e-mailadres enkel hiervoor gebruikt zou worden). Bij schoolgroepen werden enkel de begeleiders bevraagd, nooit de leerlingen of studenten zelf.
- Opstellen en uitsturen van een *online vervolgenquête* naar individuele bezoekers, groepsbezoekers (volwassenengroepen) en begeleiders van schoolgroepen. In de vervolgenquête werd na afloop van het bezoek o.m. gepeild naar de gedane activiteiten, motivatie, geraadpleegde informatiebronnen, tevredenheid en bestedingen. Enkel in 2016 werd geen online vervolgenquête georganiseerd.
- *Wegen van online vervolgenquête met verhoudingen uit de korte mondelinge enquête*

In de steekproef van de online vervolgenquête zijn de individuele bezoekers over- en de scholen en groepen ondervertegenwoordigd. Rekening houdend met de gevolgde methodologie is dit geen verrassende uitkomst: scholen of groepen hebben slechts één enquête meekregen per volledige groep, terwijl ook aan elk (kleiner) individueel samenreizend gezelschap één enquête werd meegegeven. De resultaten van de online vervolgenquête worden daarom gewogen met het relatieve belang van herkomst, aantal personen en type bezoekers uit de korte mondelinge enquête om de resultaten uit de online enquête meer representatief te maken, gezien de mondelinge enquête op meer observaties slaat en zodoende beter de populatie van de bezoekers benadert.

¹ Westfront ging open op 17/10/2014.

² In 2013 en 2014 ging het om 10 onderzoekssites (nog zonder Westfront). Bij het onderzoek in 2017 werden de 11 onderzoekssites uitgebreid met 5 extra sites met het oog op een grotere steekproef voor de intercontinentale markten in de online vervolgenquête (Canada, USA, Australië en Nieuw-Zeeland). Het gaat om Hill 60 en Hill 62 (Ieper), Buttes New British Cemetery (Zonnebeke), het Canadees gedenkteken 'Brooding Soldier' (Langemark) en de Menenpoort (Ieper).

3 Volumes en evoluties

3.1 Volume WOI-herdenkingsbezoekers Westhoek

Om het volume van het WOI-herdenkingstoerisme in de Westhoek in te schatten, vertrekken we van een selectie van Wereldoorlog I-sites die representatief is voor het herdenkingstoerisme in de regio. Deze sites noemen we de onderzoekssites.

Voor het inschatten van het volume van herdenkingsbezoekers gebruiken we twee belangrijke variabelen:

- het totaal van de bezoekersaantallen op de geselecteerde onderzoekssites;
- het gemiddeld aantal bezoeken per bezoeker voor de geselecteerde onderzoekssites.

Het volume van het herdenkingstoerisme in de Westhoek wordt al sinds 2006 op dezelfde manier berekend. Dit laat ons toe een stabiele tijdsreeks op te zetten.

3.1.1 Selectie van de onderzoekssites

Voor de selectie van de onderzoekssites gaan we uit van de hypothese dat minstens 95% van de actuele WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek tijdens hun daguitstap of verblijf minstens één van deze sites heeft bezocht en dat de kans dat herdenkingsbezoekers in de Westhoek enkel andere WOI-sites bezoeken, zonder een bezoek aan één van de genoemde locaties, klein is ($\leq 5\%$).

Een WOI-herdenkingsbezoeker in de Westhoek wordt binnen het kader van dit onderzoek derhalve gedefinieerd als **een bezoeker die minstens één van de WOI-onderzoekssites in de Westhoek heeft bezocht**. Bij de interpretatie van de resultaten en volumes is het belangrijk om deze specifieke definitie steeds in het achterhoofd te houden. Iemand die tijdens zijn uitstap of verblijf enkel WOI-sites bezoekt die niet behoren tot de lijst van onderzoekssites, wordt dus niet als WOI-herdenkingsbezoeker meegeteld in dit onderzoek.

Een belangrijk criterium voor selectie van een site als onderzoekssite is het kunnen beschikken over een betrouwbaar bezoekersaantal. De bezoekersaantallen van de gekozen onderzoekssites vormen immers de basis voor de (latere) inschatting van het totaal aantal WOI-herdenkingsbezoekers in de regio (zie verder). Daarnaast werd bij de selectie van onderzoekssites ook rekening gehouden met de spreiding van de sites over de regio, met de verschillende fronten en met een mix in schaalgrootte van de betrokken sites.

Voor het onderzoek in 2006 werden 10 onderzoekssites geselecteerd: zes musea en vier militaire begraafplaatsen. Voor de onderzoeken in 2013 en 2014 werden dezelfde 10 sites geselecteerd. Vanaf het onderzoek van 2015 werd Westfront in Nieuwpoort toegevoegd aan de lijst van onderzoekssites. Tabel 1 geeft een overzicht van de 11 onderzoekssites. Kaart 1 toont de geografische spreiding van de onderzoekssites over de regio.

De Menenpoort in Ieper werd niet in de lijst van onderzoekssites opgenomen omdat het open karakter van deze site het uitermate moeilijk maakt om het totaal aantal bezoekers van deze site op een betrouwbare manier te meten. Dit druk bezochte monument, zowel overdag als 's avonds³, fungeert als stadspoort en is voor bezoekers van alle zijden vrij toegankelijk (niet enkel gelijkvloers, maar ook via de trappen).

³ Elke avond vindt hier om 20u de plechtige Last Post ceremonie plaats ter nagedachtenis van de slachtoffers van WOI.

De 5 strategische toeristisch-recreatieve projecten die in de aanloop naar de honderdste verjaardag van de Grote Oorlog werden goedgekeurd met de bedoeling in de regio een aantrekkelijk en kwalitatief hoogstaand toeristisch totaalproduct rond WOI aan te bieden, maken eveneens deel uit van de 11 geselecteerde onderzoekssites. Het gaat om het In Flanders Fields Museum in Ieper, het Memorial Museum Passchendaele 1917 in Zonnebeke, 100 jaar Poperinge achter het front (met Lijssenthoek Cemetery en Talbot House), de actualisering van het Museum aan de IJzer in Diksmuide en het nieuwe bezoekerscentrum Westfront bij het sluizencomplex aan de Ganzenpoot in Nieuwpoort.

Tabel 1
Onderzoekssites WOI-herdenkingstoerisme Westhoek

WOI site	Gemeente	Type
In Flanders Fields Museum (IFFM)	Ieper	Museum
Museum aan de IJzer (IJzertoren)	Diksmuide	Museum
Dodengang	Diksmuide	Museum/site
Memorial Museum Passchendaele 1917 (MMP 1917)	Zonnebeke	Museum
Talbot House	Poperinge	Museum
Bayernwald	Heuvelland	Museum/site
Tyne Cot Cemetery	Zonnebeke	Begraafplaats
Lijssenthoek Military Cemetery	Poperinge	Begraafplaats
Duitse begraafplaats in Langemark	Langemark-Poelkapelle	Begraafplaats
Duitse begraafplaats in Vladslo	Diksmuide	Begraafplaats
Westfront (sinds onderzoek 2015)	Nieuwpoort	Bezoekerscentrum

Kaart 1
Ligging onderzoekssites WOI-herdenkingstoerisme Westhoek

3.1.2 Bezoekersaantallen van de onderzoekssites

Een belangrijk criterium voor de selectie van de onderzoekssites was het kunnen beschikken over betrouwbare bezoekersaantallen op maandbasis. Voor de 7 betalende sites⁴ kon hiervoor een beroep gedaan worden op gegevens uit de diverse kassasystemen (meer bepaald het totaal aantal bezoekers per maand). De 4 geselecteerde begraafplaatsen⁵ zijn vrij toegankelijk. Op deze begraafplaatsen werden in de loop van 2005 door Westtoer automatische digitale bezoekerstellers geïnstalleerd die in 2012 werden vernieuwd. Deze tellers werken met pyrosensoren die de passages van de bezoekers registreren.

Tabel 2 geeft een overzicht van de bezoekersaantallen op jaarbasis van de 11 onderzoekssites voor de herdenkingsjaren 2014-2018. Ter vergelijking werden ook twee jaren voorafgaand aan de herdenking van 100 jaar Wereldoorlog I opgenomen (2006, het jaar van het eerste grote onderzoek over het herdenkingstoerisme in de Westhoek, en 2013, dat al als aanloopjaar naar de eigenlijke herdenkingsperiode beschouwd kan worden).

De cijfers in tabel 2 geven het aantal bezoeken weer (per site). Omdat heel wat mensen tijdens hun bezoek aan het WOI-erfgoed in de Westhoek meerdere onderzoekssites (kunnen) bezoeken, kan het aantal WOI-herdenkingsbezoekers niet zomaar uit onderstaande tabel worden afgeleid. Om te corrigeren voor dubbelstellingen van mensen die meerdere sites hebben bezocht, zijn resultaten uit het onderzoek (veldwerk) noodzakelijk (zie verder).

Tabel 2

Aantal bezoeken op de onderzoekssites 2006 en 2013-2018

Site	2006	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Tyne Cot	228 000	359 100	644 600	440 700	394 000	485 500	510 700
IFFM (1)	216 131	294 579	483 741	284 688	206 009	221 200	246 541
D. Langemark	144 700	184 600	340 900	191 700	179 100	186 900	203 800
MMP 1917 (2)	44 004	87 489	195 685	138 077	116 412	158 439	156 061
Dodengang	71 625	82 953	199 355	84 868	63 107	61 490	68 447
Mus. a/d IJzer	78 587	73 213	146 093	83 009	65 237	65 553	67 347
Lijssenthoek	29 500	59 500	104 400	76 000	59 600	65 200	73 300
D. Vladslo	52 400	54 800	128 500	62 800	54 100	49 700	51 400
Bayernwald	31 058	41 811	61 227	42 691	37 212	39 120	39 359
Talbot House	23 644	26 615	52 957	33 311	28 449	31 359	33 597
Westfront (3)	-	-	20 758	46 461	29 381	24 500	22 622

(1) Het vernieuwde IFFM opende in juni 2012 de deuren (wat resulteerde in een sterk bezoekersaantal voor 2013).

(2) In juli 2013 werd de uitbreiding van het MMP gerealiseerd, met vanaf dan een opvallende toename in het aantal bezoekers.

(3) Westfront ging open op 17 oktober 2014.

⁴ In Flanders Fields Museum, Memorial Museum Passchendaele 1917, Dodengang, Museum aan de IJzer, Bayernwald, Talbot House en Westfront.

⁵ De Commonwealth begraafplaatsen Tyne Cot Cemetery en Lijssenthoek Cemetery en de Duitse militaire begraafplaatsen van Langemark en Vladslo.

Van de 11 onderzoekssites is de iconische Tyne Cot begraafplaats in Zonnebeke de drukst bezochte WOI-site, gevolgd door het In Flanders Fields Museum in Ieper en de Duitse begraafplaats in Langemark. Dit was al zo vóór de herdenking van 100 jaar WOI en dit is ook zo gebleven tijdens de volledige herdenkingsperiode. Opvallend is echter dat het aantal bezoekers van Tyne Cot tijdens de herdenkingsperiode gemiddeld gezien veel sterker is toegenomen dan het aantal bezoekers van het IFFM. De herdenking en de belangrijke rol die Tyne Cot daar op bepaalde momenten in heeft gespeeld, heeft geleid tot een toegenomen bekendheid van deze site bij een breder publiek.

Reeds in 2013, een jaar voor aanvang van de herdenking, trok het In Flanders Fields Museum in Ieper al bijna 300 000 bezoekers, een aantal dat tijdens de herdenkingsperiode enkel nog in 2014 werd overtroffen. De sterke bezoekerscijfers in 2013 hebben alles te maken met de vernieuwing en uitbreiding van het museum die in juni 2012 was afgewerkt. Het vernieuwde museum trok in 2013 dus al heel wat bezoekers aan die de eigenlijke start van de herdenking niet hebben afgewacht. Met ruim 480 000 bezoekers in 2014 werden de verwachtingen voor dat jaar nogmaals ruim overtroffen.

Het Memorial Museum Passchendaele 1917 in Zonnebeke werd een jaar later dan het IFFM vernieuwd en uitgebreid. In juli 2013 opende een ondergronds museumgebouw dat de verbinding maakt tussen de dugout en het buitengedeelte. Net als bij het IFFM noteerde ook het MMP een duidelijke toename in de bezoekerscijfers sinds de vernieuwing. Dat 2014 ook voor dit museum druk zou worden was verwacht, maar met bijna 200 000 bezoekers werden ook hier alle verwachtingen voor dat jaar overtroffen. In vergelijking met vóór de herdenking (2006) noteert het MMP van alle onderzoekssites de hoogste procentuele toename van het aantal bezoekers.

De Dodengang en het Museum aan de IJzer in Diksmuide die op slechts enkele kilometers van elkaar liggen (in de Belgische sector van het front) trekken allebei een ongeveer even groot volume aan bezoekers aan. Beide musea vertonen een zeer gelijklopende evolutie. Hier valt op dat de bezoekersaantallen zich sinds 2016 opnieuw onder het niveau van vóór de herdenking situeren.

In september 2012 opende naast Lijssenthoek Military Cemetery in Poperinge een onthaal- en interpretatiecentrum. Dit bezoekerscentrum is vrij toegankelijk en resulteerde voor de begraafplaats in een duidelijke toename van het aantal bezoekers. In 2013 werden al dubbel zoveel bezoekers geteld als in 2006 en in 2014 werd zelfs de kaap van 100 000 bezoekers op jaarbasis overschreden.

Van de twee Duitse militaire begraafplaatsen die als onderzoekssite werden geselecteerd, wordt de begraafplaats in Langemark duidelijk meer bezocht dan die in Vladslo. Voor beide begraafplaatsen was 2014 het topjaar, gevolgd door 2015. Het valt op dat het bezoekersaantal van de begraafplaats in Vladslo vanaf 2016 terugvalt op het niveau van vóór de herdenking, terwijl dit in Langemark niet het geval is (de volumes blijven daar ruim boven het niveau van 2006).

In vergelijking met 2006 laten Bayernwald (in Heuvelland) en Talbot House (in Poperinge) net vóór en ook tijdens de herdenkingsperiode duidelijk hogere bezoekersaantallen noteren. Bij Westfront (in Nieuwpoort) daarentegen is een dalende trend merkbaar. Na de topjaren 2014 (met bijna 21 000 bezoekers op 3 maanden tijd) en 2015 namen de bezoekersaantallen stelselmatig af tot ongeveer 23 000 in 2018.

3.1.3 Gemiddeld aantal bezoeken aan onderzoekssites

Zoals hierboven reeds aangehaald kunnen we voor de inschatting van het totaal aantal WOI-herdenkingsbezoekers in de regio (zie punt 3.1.4) het totaal aantal bezoekers van de verschillende onderzoekssites (zie punt 3.1.2) niet zomaar bij elkaar optellen. Veel WOI-herdenkingsbezoekers bezoeken immers meerdere onderzoekssites en zouden op die manier worden dubbel geteld.

Daarom berekenen we het gemiddeld aantal bezoeken per bezoeker aan de geselecteerde onderzoekssites. We halen dit gemiddelde uit de resultaten van het bezoekersonderzoek waar in de online vervolgenquête aan de respondenten werd gevraagd welke onderzoekssites ze tijdens hun uitstap of verblijf allemaal hebben bezocht⁶.

Voor 2006, 2013 en 2014 werd het gemiddeld aantal bezoeken per bezoeker berekend voor de tien onderzoekssites. Vanaf 2015 werd bij de berekening ook rekening gehouden met de unieke bezoekers aan Westfront. Dit zijn die bezoekers die enkel Westfront hebben bezocht en geen van de tien andere onderzoekssites in de Westhoek⁷.

Tabel 3 toont het gemiddeld aantal bezoeken per bezoeker voor de verschillende jaren waarin een onderzoek met een online vervolgenquête werd georganiseerd. Tussen 2006 en 2013 en ook in 2016 was dit niet het geval. Voor de berekening van het volume van WOI-herdenkingsbezoekers in de periode 2007-2012 werden de factoren van het onderzoek van 2006 gebruikt, in 2016 die van het onderzoek van 2015.

Tabel 3

Gemiddeld aantal bezoeken per bezoeker aan de onderzoekssites, 2006 en 2013-2018

Type WOI bezoeker	2006	2013	2014	2015	2017	2018
Individuele bezoeker	2,7	2,8	2,9	2,7	2,4	2,4
Schoolbezoekers	3,1	3,2	3,2	3,2	3,0	3,0
Groepsbezoekers	2,5	3,1	3,1	3,0	2,8	2,9
Alle bezoekers	2,9	3,0	3,0	2,9	2,7	2,7
Aantal cases	3 028	4 637	4 123	3 864	4 067	2 701

Het gemiddelde van ongeveer 3 bezoeken per bezoeker was vrij stabiel tot 2015 en daalde licht tot 2,7 in 2017 en 2018.

3.1.4 Volume WOI-herdenkingsbezoekers

Om het volume van WOI-herdenkingsbezoekers in de regio te bekomen (zonder dubbeltellingen) nemen we de som van het aantal bezoekers van alle onderzoekssites samen (bron: ticketing en tellers) en delen we dit door het gemiddeld aantal bezoeken per type bezoeker (bron: onderzoek).

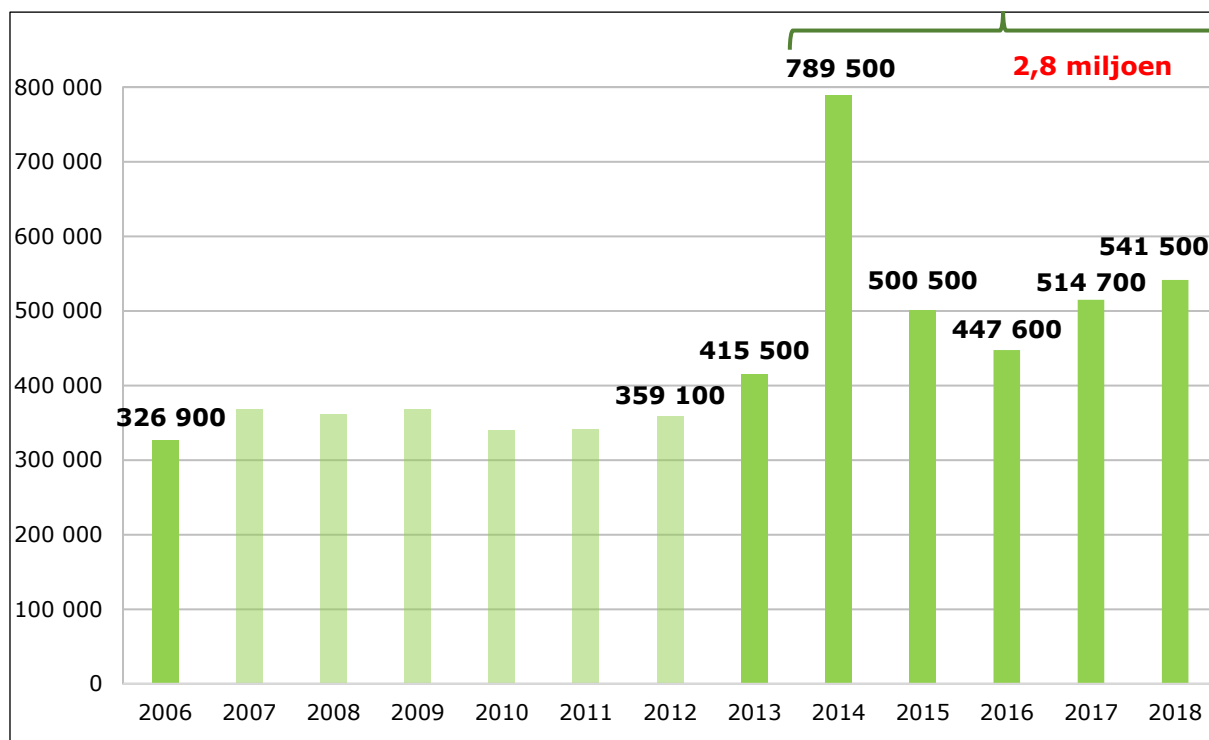
⁶ Tijdens de korte FTF-enquête is het bezoek van een respondent nog niet afgelopen. Op dat moment kan dus nog niet gevraagd worden welke onderzoekssites tijdens de (dag)uitstap of volledige verblijf allemaal werden bezocht. In de online vervolgenquête (na afloop van het bezoek) kan dit wel worden gevraagd.

⁷ De extra sites in het onderzoek van 2017 werden niet meegenomen bij de berekening van dit gemiddelde. Deze sites werden enkel opgenomen met het oog op een grotere steekproef in de online vervolgenquête (zie punt 2).

We gaan dus uit van een extrapolatie uit een steekproef van bezoekers die één van de 11 onderzoekssites hebben bezocht. De bezoekers die alleen maar een niet in het onderzoek betrokken site hebben bezocht (bv. Menenpoort/Last Post) zijn dus niet meegenomen. Dit leidt tot een zekere onderschatting. Sinds 2006 wordt het aantal WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek op dezelfde manier ingeschat. Grafiek 1 toont deze evolutie.

Grafiek 1

Evolutie van het aantal WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek, 2006-2018

Voor de periode 2006-2012 wordt het aantal WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek geraamd op ongeveer 360 000 per jaar. Gedurende deze hele periode was dit aantal vrij stabiel.

Met 415 500 herdenkingsbezoekers was 2013 duidelijk al een aanloopjaar naar de herdenking van 100 jaar Grote Oorlog. Dit was een stijging met 27% tegenover 2006 toen de herdenkingsjaren nog veraf waren (en met 16% tegenover 2012). Deze groei in belangstelling voor Wereldoorlog I-sites kan voor een belangrijk deel worden toegeschreven aan een sterk toegenomen interesse in de geschiedenis van Wereldoorlog I. De vele documentaires en boeken rond het thema WOI die sinds 2013 zijn verschenen in binnen- en buitenland zijn daar niet vreemd aan. Ook het openstellen van diverse vernieuwde sites (o.m. IFFM en MMP) resulteerde in een toegenomen belangstelling.

2014 was een absoluut topjaar met 789 500 herdenkingsbezoekers⁸, een toename met 90% ten opzichte van 2013. De verklaring voor deze forse groei heeft met verschillende factoren te maken. Al van in het voorjaar van 2014 inspireerde de succesvolle fictiereeks *In Vlaamse Velden* een ruim publiek om het WOI-erfgoed in de Westhoek te bezoeken. Vanaf augustus 2014 werd het begin van de Eerste Wereldoorlog in de hele wereld herdacht. Dit bracht ongezien veel

⁸ Voor 2014 wordt het aantal herdenkingsbezoekers op basis van de 10 onderzoekssites in de Westhoek ingeschat op 774 500 bezoekers. Met de 15 000 unieke bezoekers van Westfront erbij (dit zijn bezoekers van Westfront die geen van de 10 onderzoekssites in de Westhoek hebben bezocht), komt het totaal aantal herdenkingsbezoekers voor 2014 op 789 500. Omdat Westfront in 2014 nog niet in de online vervolgenquête was opgenomen, worden de meeste resultaten van de vervolgenquête in 2014 uitgedrukt op het totaalvolume van 774 500 bezoekers (dus zonder de unieke bezoekers van Westfront waarover op dat moment nog geen detailinformatie beschikbaar was).

media-aandacht met zich mee, wat ook voor de Westhoek resulteerde in een opmerkelijke toename van de bezoekerscijfers. Daarnaast droegen ook GoneWest (het cultureel herdenkingsprogramma van de provincie West-Vlaanderen), de vernieuwde WOI-sites en nieuwe auto- en fietsroutes bij aan de grote belangstelling voor het thema WOI.

In 2015 was het thema Wereldoorlog I iets minder alomtegenwoordig dan in 2014. In 2015 bezochten 500 500 herdenkingsbezoekers de Wereldoorlog I-sites, 37% minder in vergelijking met het topjaar 2014 maar nog steeds 20% meer dan in 2013. De focus lag in 2015 in de Westhoek vooral op de eerste jaarhelft met drie grote herdenkingsmomenten: de internationale herdenking van de eerste gasaanvallen (22 april), 100 jaar ANZAC Day (25 april) en de 30 000ste Last Post (9 juli). In het najaar volgde dan nog de herdenking van 100 jaar Talbot House.

2016 klokte af op 447 600 WOI-herdenkingsbezoekers. In dit voor de Westhoek herdenkingsluw tussenjaar waren er vooral enkele kleinere tentoonstellingen, theaterwandelingen en evenementen. Internationaal ging de aandacht toen vooral uit naar Noord-Frankrijk met de eeuwherdenking van Verdun en de Somme. De terroristische aanslagen in Brussel op 22 maart 2016 hadden voor wat het herdenkingstoerisme betreft vooral een impact op de intercontinentale markten.

Centraal in 2017 stond de herdenking van 100 jaar Slag bij Passendale (31 juli tot 10 november), voorafgegaan door de herdenking van de Mijnslag bij Mesen (7 tot 14 juni). Er werd meermaals hulde gebracht door en voor de verschillende nationaliteiten die bij deze veldslagen betrokken waren, met als hoogtepunt de grootse herdenking in Ieper op 30 juli en in Zonnebeke op 31 juli. Het tentoonstellingsproject '1917. Totale Oorlog in Vlaanderen' omkaderde deze herdenkingen met zes tentoonstellingen en diverse infomodules op verschillende plaatsen in de Westhoek. De opnieuw sterke nationale en internationale media-aandacht resulteerden in 2017 in een bezoekersvolume van 514 700 herdenkingsbezoekers, een toename met 15% in vergelijking met 2016 (en met 3% ten opzichte van 2015 en 24% ten opzichte van 2013).

2018, het laatste jaar van de herdenking '100 Jaar Grote Oorlog', was na 2014 het op één na drukste herdenkingsjaar, met als orgelpunt de herdenking van 100 jaar Wapenstilstand op 11 november. Er werden 541 500 herdenkingsbezoekers geteld, een toename met 5% in vergelijking met 2017. Mei en juni, maar vooral ook november waren opvallend drukker dan in 2017.

Voor de volledige periode 2014-2018 werden in totaal 2,8 miljoen herdenkingsbezoekers in de Westhoek genoteerd. In de aanloop naar de herdenkingsperiode werd vooraf een cijfer van gemiddeld 500 000 bezoekers per jaar vooropgesteld (of 2,5 miljoen over de volledige periode van 5 jaar). Deze doelstelling werd ruimschoots gerealiseerd.

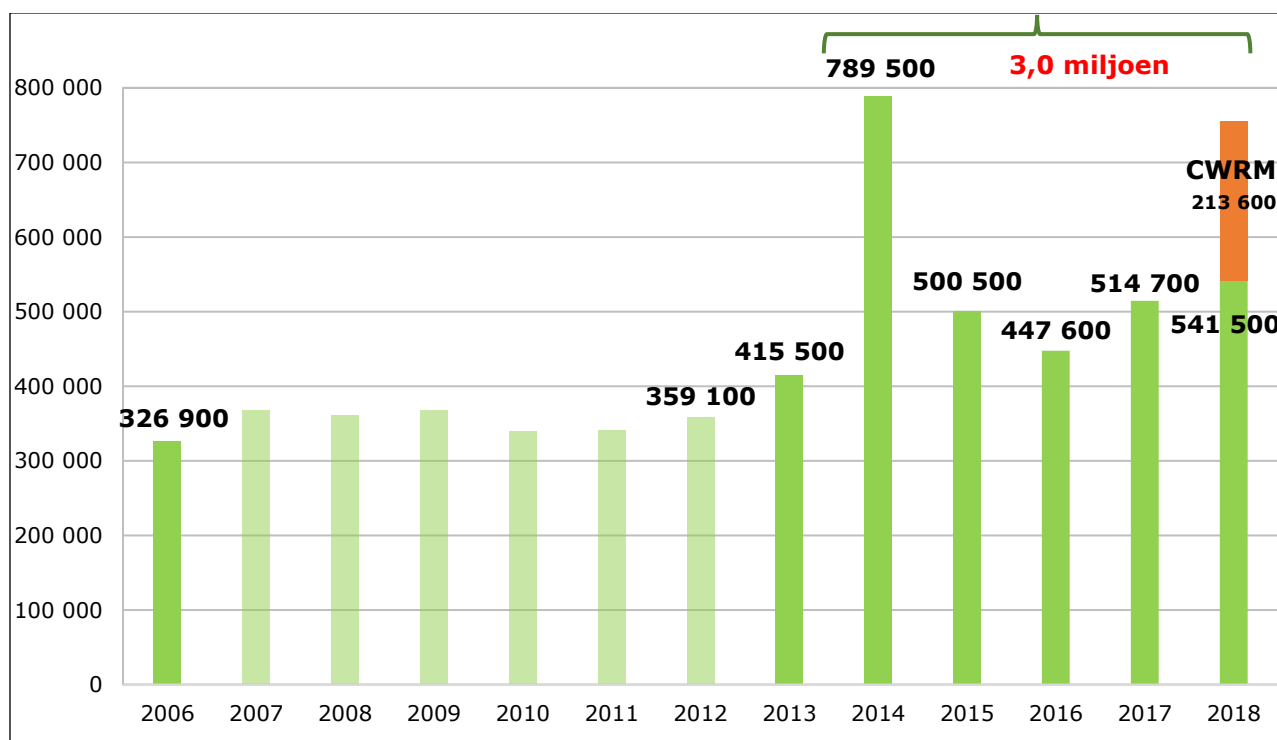
Tenslotte staan we nog even stil bij het bijzondere project ComingWorldRememberMe (CWRM). Dit project werd in opdracht van de Provincie West-Vlaanderen uitgevoerd door de vzw Kunst samen met kunstenaar Koen Vanmechelen. Sinds 2014 werden in het kader van dit participatieve project gedurende 4 jaar op tientallen plaatsen in het land workshops georganiseerd om 600 000 kleine beeldjes te maken die symbool staan voor alle slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog op Belgische bodem. In 2018 werden deze beeldjes tentoongesteld in de openluchtexpositie '600.000 beelden – 600.000 namen' in het provinciedomein De Palingbeek (Ieper). Tussen 1 april en 11 november 2018 brachten in totaal 257 500 mensen een bezoek aan deze tentoonstelling.

De bezoekers aan de CWRM-tentoonstelling kunnen we strikt genomen niet beschouwen als WOI-herdenkingsbezoekers volgens de definitie die in het kader van de bezoekersonderzoeken wordt gehanteerd (zie punt 3.1.1). Toch gaat het op de één of andere manier wel om mensen die een bezoek hebben gebracht aan een centraal project van de WOI-herdenking dat gedurende 4 jaar op de achtergrond (en het laatste jaar ook prominent op de voorgrond) in de Westhoek aanwezig is geweest. Het merendeel van de bezoekers aan het beeldjesproject kunnen we beschouwen als 'unieke' bezoekers in die zin dat ze hun bezoek aan CWRM niet combineerden met een bezoek aan één van de 11 onderzoekssites (slechts 17% deed dit wel). Als we de unieke bezoekers van CWRM optellen bij de 2,8 miljoen WOI-herdenkingsbezoekers voor de periode 2014-2018⁹, dan komen we op een totaal van ongeveer 3 miljoen herdenkingsbezoekers in de Westhoek op 5 jaar tijd.

Grafiek 2 toont de evolutie van het aantal WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek vanaf 2006 tot en met 2018, inclusief de unieke bezoekers aan de CWRM-tentoonstelling '600.000 beelden – 600.000 namen', 2006-2018

Grafiek 2

Evolutie van het aantal WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek inclusief de unieke bezoekers aan de CWRM-tentoonstelling '600.000 beelden – 600.000 namen', 2006-2018

⁹ We mogen niet zomaar alle 257 500 CWRM-bezoekers optellen bij het totaal van 2,8 miljoen herdenkingsbezoekers. 17% combineerde het CWRM-bezoek met een bezoek aan één of meerdere onderzoekssites en zitten aldus reeds vervat in het totaal van 2,8 miljoen.

3.1.5 Spreiding van de bezoeken aan WOI-sites over het jaar

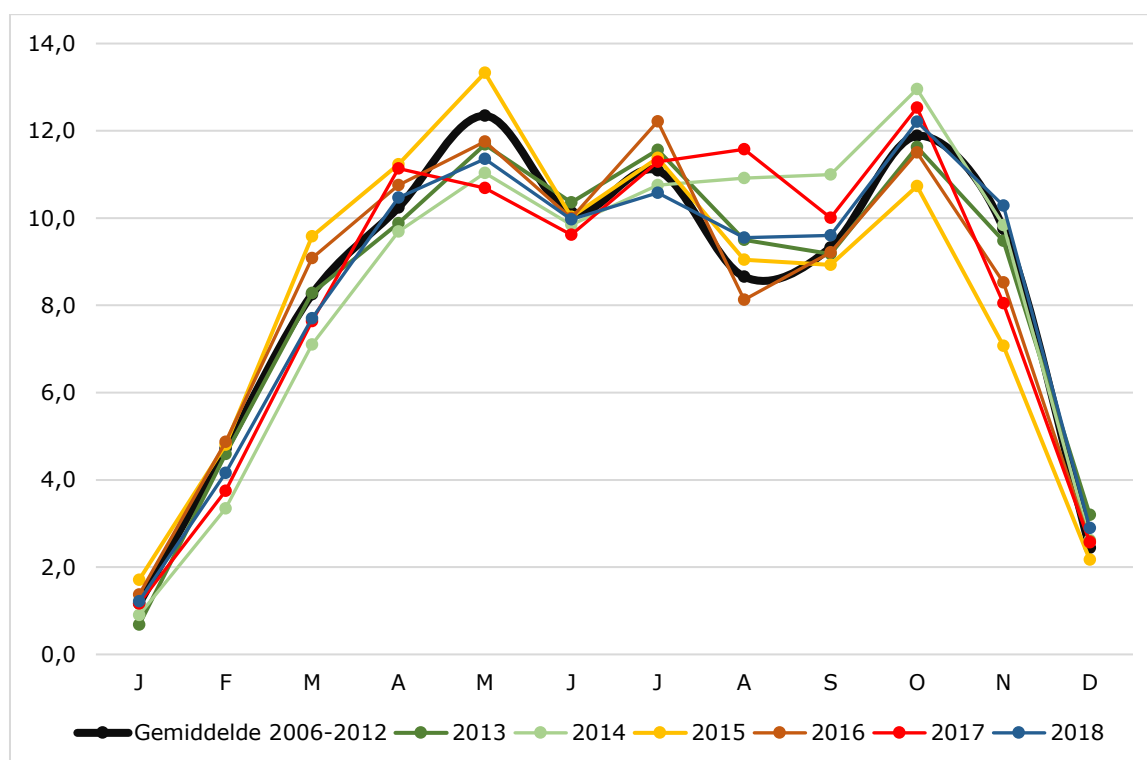
De bezoeken aan WOI-sites zijn vrij goed verdeeld over het jaar (grafiek 3)¹⁰.

Mei, oktober en juli zijn de topmaanden. Enkel de wintermaanden december, januari en februari geven de sites wat rust. In mei komen veel school- en volwassenengroepen op bezoek. Juli trekt veel vakantiegangers maar ook nog steeds Britse schoolgroepen. Van oktober tot half november gaat het zowel om groepen (scholen en volwassenengroepen), als om bezoekers op individuele basis.

De vloeiende zwarte trendlijn in de grafiek toont de gemiddelde spreiding naar maand over de jaren 2006-2012. In 2013 vertoont de spreiding van de bezoeken weinig verschil met dit gemiddelde en ook tijdens de herdenkingsperiode wordt dit gemiddelde vrij goed gevolgd. Toch zijn er enkele uitschieters. In 2014 valt vooral het grotere aandeel van het najaar op. De eeuwherdenking kwam immers pas vanaf augustus volop op gang. In 2015 lag het accent van de herdenkingsplechtigheden vooral op het voorjaar (met een piek in mei). Net als in 2014 lag ook in 2017 de focus meer op het najaar (herdenking van de Slag bij Passendale). 2018 piekte dan weer duidelijk in november (100 jaar Wapenstilstand).

Grafiek 3

Aandeel maanden in aantal bezoeken aan de onderzoekssites, 2013-2018 tegenover gemiddelde 2006-2012, in %

¹⁰ De spreiding over het jaar van de bezoeken aan WOI-sites kan op basis van dit onderzoek enkel globaal worden berekend, niet per markt. Er kan echter worden aangenomen dat er qua spreiding over het jaar geen grote verschillen zullen zijn tussen de markten, met uitzondering van specifieke herdenkingsmomenten gericht op een specifieke markt (ANZAC-Day bijvoorbeeld, op 25 april, zal voor april resulteren in meer Australiërs en Nieuw-Zeelanders dan op basis van de gemiddelde spreiding verwacht kan worden).

3.2 Evoluties herdenkingstoerisme 2013-2018

Dit rapport behandelt voor de periode 2013-2018 enkel de evolutie in de volumes van het herdenkingstoerisme in de Westhoek, opgesplitst naar 3 kernvariabelen: type bezoeker (bezoek op individuele basis, in schoolverband of in groepsverband), dag- of verblijfstoerist en land van herkomst.

Het gaat niet in op de resultaten van de online vervolgenquêtes die in 2013, 2014, 2015 en 2017 plaatsvonden (en waarover reeds eerder werd gerapporteerd). Deze online vervolgenquêtes leverden gedetailleerde informatie op in verband met het profiel van de herdenkingsbezoeker, zijn gedrag en motivatie, de geraadpleegde informatiebronnen, de bestedingen en de tevredenheid.

De resultaten van deze onderzoeken zijn terug te vinden in volgende rapporten:

- Wereldoorlog I bezoekers in de Westhoek 2013
Link op de website van Westtoer:
https://corporate.westtoer.be/sites/westtoer_2015/files/westtoer_corporate/kenniscentrum/onderzoek-WOI-herdenkingsbezoekers_westhoek_2013-finaal-rapport.pdf
- Wereldoorlog I bezoekers in de Westhoek, Resultaten bezoekersonderzoek 2013-2014-2015
Link op de website van Westtoer:
https://corporate.westtoer.be/sites/westtoer_2015/files/westtoer_corporate/kenniscentrum/ra-WOI-herdenkingsbezoekers_westhoek_bezoekersonderzoek_2013-2014-2015.pdf
- Wereldoorlog I Herdenkingstoerisme in de Westhoek, Resultaten bezoekersonderzoeken 2013-2017
Link op de website van Westtoer:
https://corporate.westtoer.be/sites/westtoer_2015/files/westtoer_corporate/kenniscentrum/ra-WOI-herdenkingsbezoekers_westhoek_bezoekersonderzoek_2013-2017.pdf

3.2.1 Evoluties globaal volume

Zoals reeds vermeld was 2014 het absolute topjaar van de WOI-herdenkingsperiode in de Westhoek en 2018 het op één na drukste jaar. 2016 was het minst drukke jaar, met minder officiële plechtigheden dan in 2015 of 2017. Qua internationaal karakter en op vlak van herdenkingsmomenten zijn 2015 en 2017 beter met elkaar vergelijkbaar. Bij het beoordelen van de resultaten en volumes tijdens de herdenkingsperiode is het interessant om ook steeds te vergelijken met 2013, het aanloopjaar naar de herdenking.

3.2.1.1 Naar type bezoeker

Relatief meer individuele bezoekers dan vóór de herdenkingsperiode

WOI-herdenkingsbezoekers differentiëren sterk, zowel naar profiel als naar gedrag, naargelang ze een individuele bezoeker, een schoolbezoeker of een groepsbezoeker zijn.

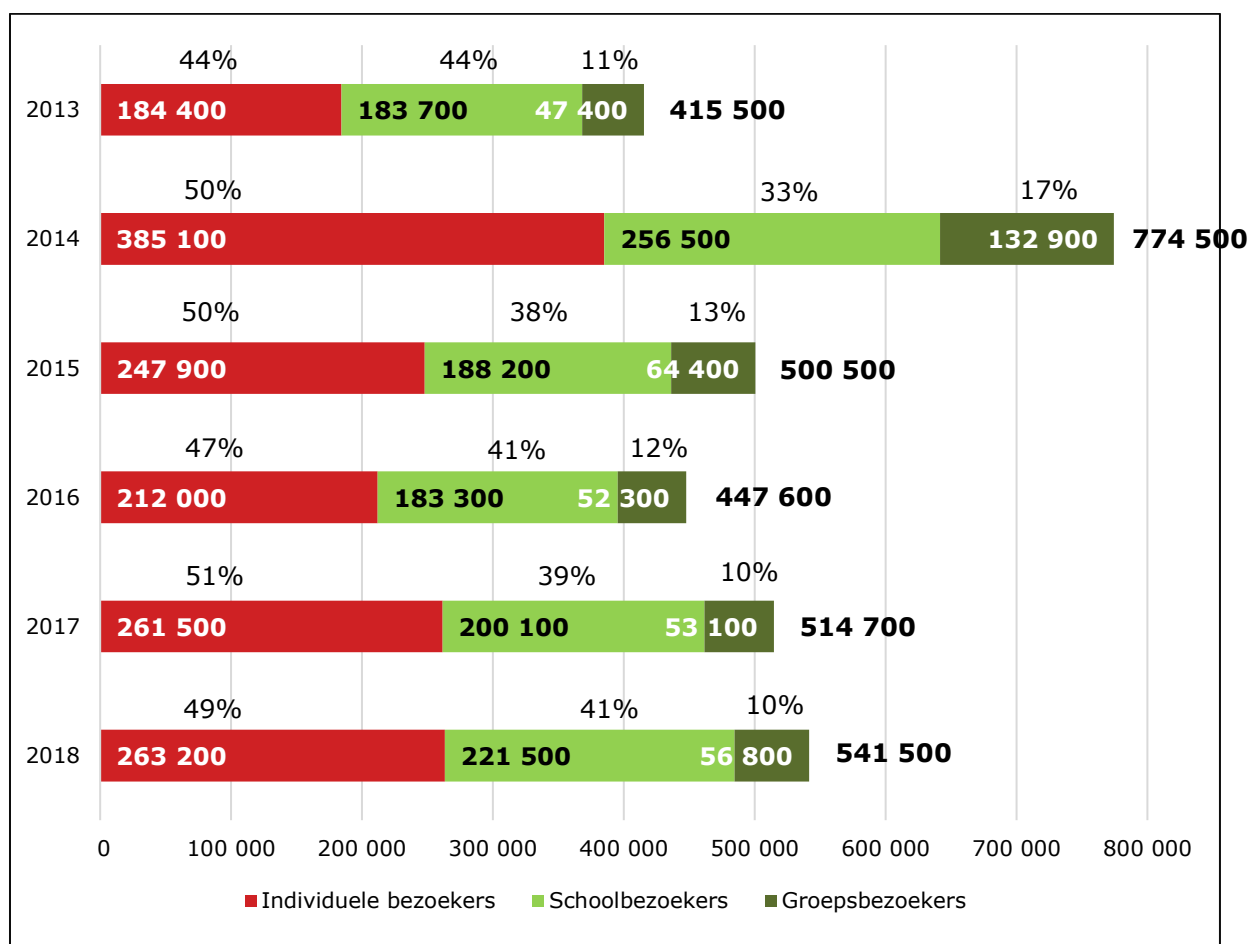
Het onderscheid tussen individuele bezoekers en groepsbezoekers wordt gemaakt op basis van de grootte van het gezelschap. Onder *individuele bezoekers* vallen personen in gezelschappen

tot en met 10 personen. Vanaf 11 personen worden niet-schoolbezoekers ondergebracht bij *groepsbezoekers*. Daardoor komen ook informele, kleinere groepen van meer dan 10 personen voor bij groepsbezoekers.

Grafiek 4 toont de evolutie van de WOI-herdenkingsbezoekers naar type bezoeker voor de periode 2013-2018.

Grafiek 4

Evolutie WOI-herdenkingsbezoekers naar type bezoeker, 2013-2018

Het aandeel van de individuele bezoekers lag tijdens de herdenkingsperiode hoger dan ervoor. In 2013 bedroeg dit aandeel 44%, tijdens de herdenkingsperiode schommelde het rond de 50%. Vooral 2014 kende een enorme toeloop van individuele WOI-herdenkingsbezoekers, ruim 200 000 meer dan in 2013. Ook in de jaren ná 2014 kwamen er op jaarbasis tussen 65 000 en 80 000 individuele bezoekers méér in vergelijking met voor de herdenkingsperiode. Enkel in het tussenjaar 2016 viel de toename iets terug (tot +28 000 in vergelijking met 2013).

Het toegenomen aandeel bij de individuele bezoekers had bij de schoolgroepen een daling van het aandeel tot gevolg (van 44% in 2013 naar gemiddeld 38% tijdens de herdenkingsperiode). In 2013 waren er nog ongeveer evenveel individuele bezoekers als schoolbezoekers (ca. 184 000), terwijl het volume van de individuele bezoekers in de jaren daarna stelselmatig hoger lag dan dat van de schoolbezoekers. Topjaar voor de scholen was opnieuw 2014 met ongeveer 73 000 schoolbezoekers meer dan het jaar ervoor. In 2015 en 2016 viel het niveau van de schoolgroepen terug op dat van 2013, waarna het in 2017 en vooral in 2018 opnieuw aantrok.

2018 was voor schoolgroepen het op één na beste jaar van de herdenking, met een kleine 40 000 schoolbezoekers meer dan in 2013. Afgaande op de pieken in 2014 en 2018 heeft de symboliek om er precies op de 100ste verjaardag van het begin of het einde van de oorlog bij te zijn, voor schoolgroepen duidelijk een rol gespeeld in de timing van het bezoek.

De bezoekers in volwassenengroepen vormen de kleinste groep van de drie types WOI-herdenkingsbezoekers. Hun aandeel bedroeg vóór de herdenking 11% en piekte tot 17% in 2014. In 2015 en 2016 viel het terug op ongeveer 12%, in de slotjaren van de herdenking daalde het verder tot ongeveer 10%. Heel wat verenigingen en organisatoren van groepsuitstappen kozen ervoor om al onmiddellijk in het eerste jaar van de herdenking een bezoek aan het WOI-erfgoed in de Westhoek in hun programma op te nemen. Dit zorgde in 2014 voor een absolute piek bij de volwassenengroepen met ruim 85 000 groepsbezoekers meer dan in 2013. In de jaren die volgden bleef het volume van groepsbezoekers duidelijk boven het niveau van 2013. In 2015 waren er 17 000 groepsbezoekers meer dan in 2013. In 2016 en 2017 vielen de volumes iets terug, maar in 2018 trok de toename opnieuw aan tot bijna 10 000 groepsbezoekers meer dan het niveau van vóór de herdenking.

Tijdens de volledige herdenkingsperiode 2014-2018 hebben 1,4 miljoen WOI-herdenkings-toeristen op individuele basis een bezoek gebracht aan de Westhoek (49% van het totaal aantal herdenkingsbezoekers), waren er ruim 1 miljoen schoolbezoekers (38%) en bijna 0,4 miljoen groepsbezoekers (13%).

3.2.1.2 Naar dagtoerist / verblijfstoerist

Relatief meer verblijfstoeristen dan vóór de herdenkingsperiode

De WOI-herdenkingsbezoekers kunnen worden opgedeeld in:

- Dagtoeristen: bezoekers die op daguitstap zijn vanuit hun woonplaats (heen en terug op dezelfde dag);
- Verblijfstoeristen buiten de Westhoek: bezoekers die tijdens hun verblijf buiten hun woonplaats verblijven en niet in de Westhoek logeren¹¹. Vanuit het standpunt van de regio maakt deze groep eigenlijk ook een daguitstap naar de Westhoek maar ze doet dit als verblijfstoerist vanuit een vakantieplaats buiten de Westhoek (dit kunnen de omliggende regio's zijn, maar ook de kunststeden of plaatsen elders in Vlaanderen of Noord-Frankrijk)¹²;
- Verblijfstoeristen in de Westhoek: bezoekers die tijdens hun verblijf buiten hun woonplaats verblijven en in de Westhoek zelf logeren.

Ook deze variabele is sterk bepalend voor het gedrag en de bestedingen van een WOI-herdenkingsbezoeker in de regio. Zie daarvoor de bespreking van de verschillende bezoekerssegmenten in de detailrapporten over de bezoekersonderzoeken (zie hoger voor referenties).

Grafiek 5 toont de evolutie van de WOI-herdenkingsbezoekers naar dagtoerist / verblijfstoerist voor de periode 2013-2018.

In 2013 bedroeg het aandeel dagtoeristen onder de WOI-herdenkingsbezoekers 38%. In 2014 nam dit toe tot 40%, daarna daalde het aandeel dagtoeristen tot gemiddeld 32% voor de

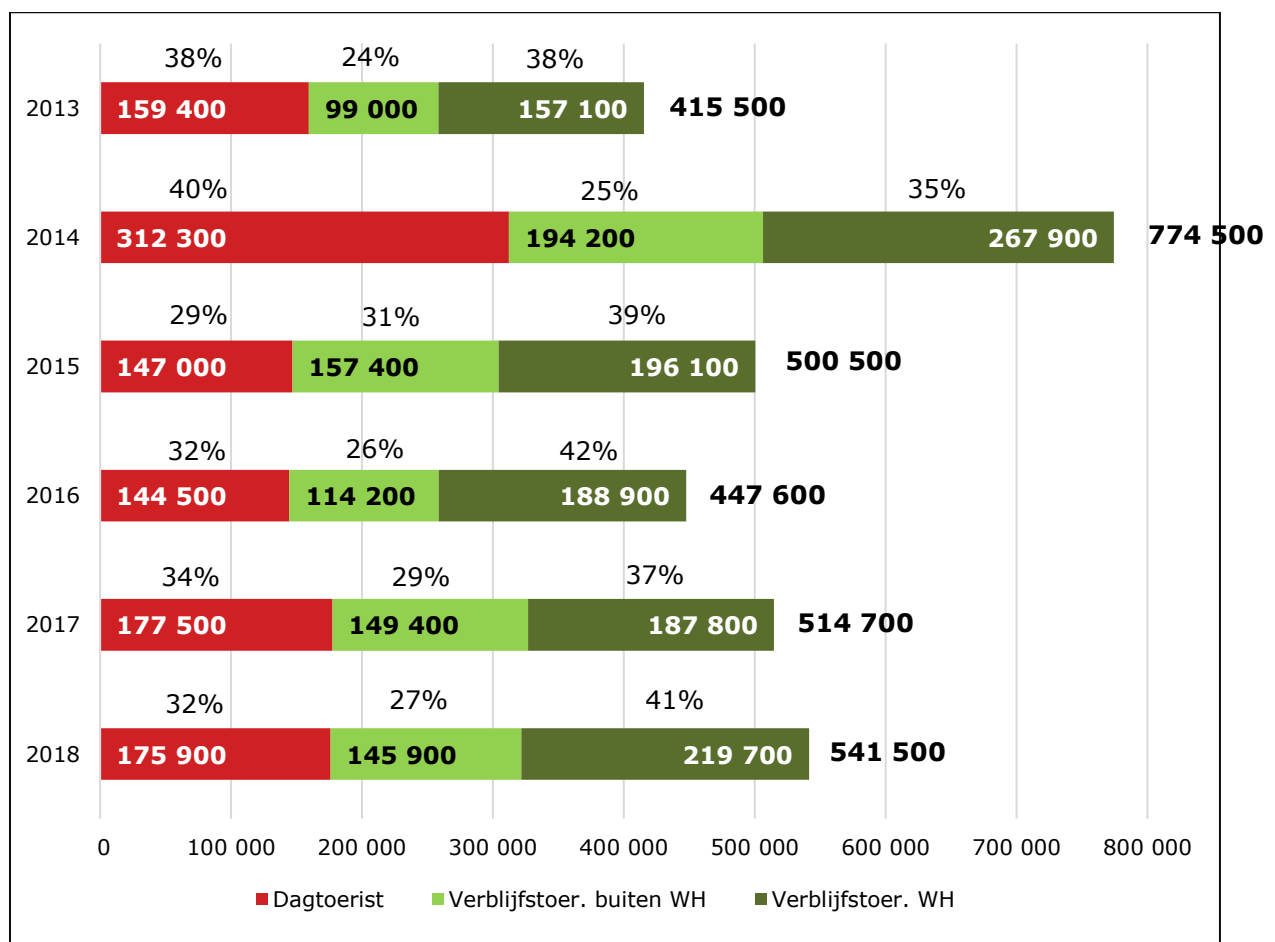
¹¹ Ook verblijfstoeristen in de kustgemeenten De Panne, Koksijde, Nieuwpoort en Middelkerke behoren tot deze categorie. Deze (kust)gemeenten maken immers deel uit van de toeristische regio Kust, niet van de Westhoek.

¹² Voorbeeld: een Amerikaanse toerist die in Brugge logeert en een daguitstap naar het WOI-erfgoed in de Westhoek maakt, wordt in dit kader dus niet als dagtoerist beschouwd, maar als verblijfstoerist buiten de Westhoek. Hij gaat immers niet op dezelfde dag heen en terug naar zijn woonplaats.

periode 2015-2018. De absolute piek qua aantal dagtoeristen deed zich voor in 2014, met bijna een verdubbeling in vergelijking met 2013. De interesse voor de herdenking van WOI kwam in 2014 al vroeg in het voorjaar op gang (hoewel de oorlog pas eind juli 1914 is begonnen; in België was dit begin augustus). Het succes van de fictiereeks *In Vlaamse Velden* die van half januari tot half maart 2014 op Eén werd uitgezonden, was daar niet vreemd aan, net zo min als de grote media-aandacht voor het thema WOI in de eigenlijke aanloop naar de start van herdenkingen (tv, radio, geschreven pers, digitale media). De alomtegenwoordigheid van dit voor veel mensen relatief onbekende thema heeft in 2014 duidelijk bijgedragen tot de sterke toename van het aantal dagtoeristische uitstappen naar het WOI-erfgoed in de Westhoek. In 2015 en 2016 daalde het aantal dagtoeristen opnieuw opmerkelijk (tot onder het niveau van vóór de herdenking). Positief echter is het feit dat deze daling volledig gecompenseerd werd door een toename van het verblijfstoerisme (zowel in de Westhoek als erbuiten). In 2017 en 2018 nam het volume van dagtoeristen opnieuw toe tot ongeveer 176 000 op jaarbasis, zowat 17 000 meer dan in 2013.

Grafiek 5

Evolutie WOI-herdenkingsbezoekers naar dagtoerist / verblijfstoerist, 2013-2018

Het aandeel van verblijfstoeristen in de Westhoek binnen het geheel van WOI-herdenkingsbezoekers bedroeg in 2013 ongeveer 38%. In 2014 daalde dit aandeel tot 35% (als gevolg van de sterke toename van het dagtoerisme dat jaar). Daarna nam dit aandeel weer toe tot boven het niveau van vóór de herdenking (gemiddeld 40% voor de periode 2015-2018). Ook voor het verblijfstoerisme in de regio was 2014 het topjaar van de herdenkingsperiode met 111 000 verblijfstoeristen meer dan in 2013. Ná 2014 bleef het volume van verblijfstoeristen in de Westhoek stelselmatig boven het niveau van vóór de herdenking (+39 000 in 2015 en +31 000

in 2016 en 2017). Het op één na beste jaar voor het WOI-verblijfstoerisme in de regio was 2018 met 63 000 verblijfstoeristen meer dan in 2013. De symbooljaren 2014 en 2018 waren voor het verblijfstoerisme de belangrijkste jaren.

De verblijfstoeristen buiten de Westhoek vormen de kleinste groep van de drie types WOI-herdenkingsbezoekers naar type verblijf. Vanuit het standpunt van de Westhoek sluit deze groep het best aan bij de dagtoeristen¹³ omdat het veelal gaat om daguitstappen naar de Westhoek van verblijfstoeristen in één van de omliggende regio's of grote steden (Kust, Brugge, Leiestreek, Brugse Ommeland of andere Kunststeden). Het aandeel van de verblijfstoeristen buiten de Westhoek bedroeg in 2013 ongeveer 24%. In 2014 bleef dit ongeveer gelijk (25%), maar in de vier daaropvolgende jaren nam het toe tot gemiddeld 28% op jaarbasis. In absolute cijfers was 2014 ook voor het WOI-verblijfstoerisme buiten de Westhoek het topjaar met bijna dubbel zoveel verblijfstoeristen als het jaar ervoor. Ná 2014 bleef het volume van verblijfstoeristen buiten de Westhoek flink boven het niveau van 2013 (+58 000 in 2015, +50 000 in 2017 en +47 000 in 2018). Enkel in het tussenjaar 2016 nam het verblijfstoerisme buiten de Westhoek minder sterk toe in vergelijking met het niveau van vóór de herdenking (+15 000).

Tabel 4 toont de evolutie van de WOI-herdenkingsbezoekers naar vakantieverblijfplaats van verblijfstoeristen buiten de Westhoek voor de periode 2013-2018.

In 2013 verbleef 60% van de verblijfstoeristen die als herdenkingsbezoeker buiten de Westhoek logeerden in Vlaanderen, voornamelijk aan de Kust (Westkust) en in Brugge (vaak genoemde andere vakantieverblijfplaatsen in Vlaanderen zijn Kortrijk en Gent). Een klein kwart van dit segment verbleef in Noord-Frankrijk (departementen Nord, Pas-de-Calais en Somme) en 5% in Brussel of Wallonië (vnl. Brussel). Tijdens de herdenkingsperiode is het aandeel van de verblijfstoeristen die niet in de Westhoek maar ergens anders in Vlaanderen logeerden, toegenomen. Tijdens de eerste twee jaar van de herdenking steeg dit segment zelfs tot boven de 70%, toen vooral meer verblijfstoeristen van de Kust (vnl. Westkust) een bezoek brachten aan de Westhoek. Het aandeel van verblijfstoeristen die in Noord-Frankrijk logeerden bleef ook tijdens de herdenkingsperiode relatief stabiel rond 25%, met een piek tot 30% in 2016 toen het accent van de WOI-herdenking vooral in Frankrijk lag (100ste verjaardag van de Slag bij de Somme). Het aandeel van verblijfstoeristen dat in Wallonië of Brussel logeerde nam in de laatste twee jaar van de herdenking licht toe.

Tabel 4

Evolutie WOI-herdenkingsbezoekers naar vakantieverblijfplaats van verblijfstoeristen buiten de Westhoek, 2013-2018

Vakantieverblijfplaats buiten de Westhoek	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%
In Vlaanderen	59 800	60,4	138 900	71,5	118 200	75,1	70 400	61,6	98 200	65,7	94 000	64,4
- Kust	34 000	34,3	85 900	44,2	75 900	48,2	41 200	36,1	55 600	37,2	51 900	35,6
- Brugge	14 200	14,3	26 400	13,6	14 300	9,1	16 700	14,6	22 600	15,1	24 500	16,8
- Elders in Vlaand.	11 700	11,8	26 600	13,7	28 100	17,9	12 500	10,9	20 100	13,5	17 600	12,1
Wallonië/Brussel	4 700	4,7	5 200	2,7	4 100	2,6	3 600	3,2	7 500	5,0	10 800	7,4
Noord-Frankrijk (Nord-PdC-Somme)	23 000	23,2	44 600	23,0	33 000	21,0	34 300	30,0	38 000	25,4	35 500	24,3
Elders	11 500	11,6	5 500	2,8	2 100	1,3	6 000	5,3	5 700	3,8	5 600	3,8
Totaal	99 000	100,0	194 200	100,0	157 400	100,0	114 200	100,0	149 400	100,0	145 900	100,0

¹³ Bij de berekening van de omzet van het herdenkingstoerisme in de Westhoek bijvoorbeeld worden de logiesbestedingen van deze verblijfstoeristen niet meegerekend omdat het gaat om bestedingen buiten de Westhoek.

Globaal gezien kunnen we besluiten dat het WOI-verblijfstoerisme – zowel in de Westhoek¹⁴ als erbuiten – duidelijk is toegenomen tijdens de herdenkingsperiode. Het aandeel van beide categorieën samen nam toe van 62% in 2013 naar gemiddeld 66% op jaarbasis voor de periode 2014-2018.

Tijdens de volledige herdenkingsperiode 2014-2018 bezochten bijna 1 miljoen dagtoeristen het WOI-erfgoed van de Westhoek (35% van het totaal aantal herdenkingsbezoekers). Bijna 1,1 miljoen herdenkingsbezoekers waren verblijfstoerist in de Westhoek zelf (38%) en nog eens 0,7 miljoen verbleven in één van de omliggende regio's (27%).

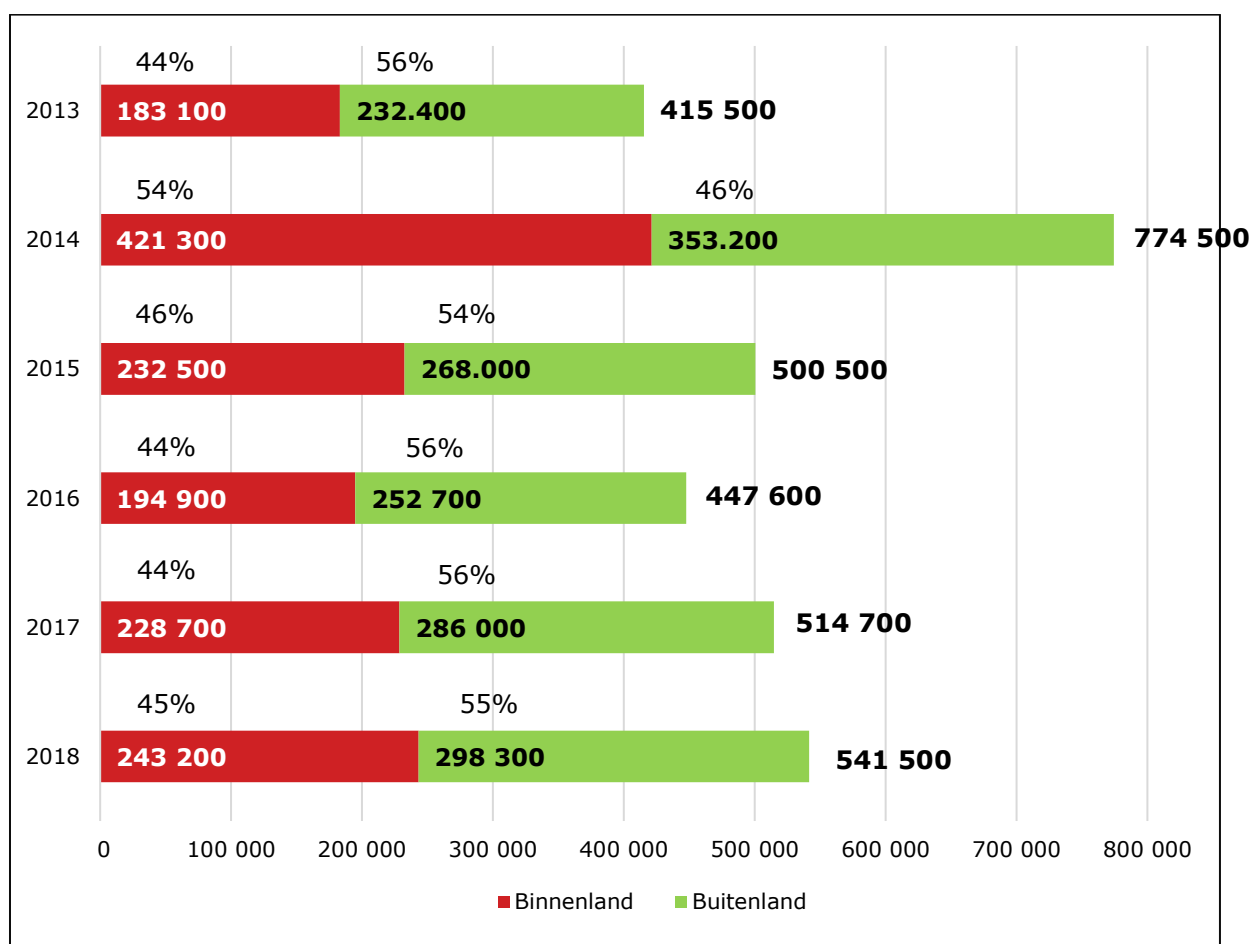
3.2.1.3 Naar herkomst

De verhouding binnenland-buitenland bleef vrij stabiel

Grafiek 6 toont de evolutie van de WOI-herdenkingsbezoekers naar herkomst voor de periode 2013-2018.

Grafiek 6

Evolutie WOI-herdenkingsbezoekers naar herkomst, 2013-2018

¹⁴ Een toename van de WOI-verblijfstoeristen in de Westhoek betekent niet noodzakelijk een netto-toename van de verblijfstoeristen in de Westhoek, maar wordt ook veroorzaakt doordat de reeds aanwezige verblijfstoeristen vaker één of meerdere WOI-sites in de Westhoek gaan bezoeken.

De verhouding tussen binnen- en buitenland bedroeg in 2013 44% voor het binnenland en 56% voor het buitenland. Deze verhouding is gedurende de volledige herdenkingsperiode vrij stabiel gebleven, op één jaar na. Opnieuw gaat het over 2014 toen het binnenland goed was voor 54%, tegenover 46% voor het buitenland. Hierboven wezen we al op het effect van de televisiereeks *In Vlaamse Velden*, alsook op het feit dat de Belgische pers en media het thema WOI gedurende heel 2014 sterk in de kijker hebben geplaatst. Beide elementen hebben heel wat landgenoten (vooral Vlamingen) er extra toe aangezet om dat jaar een bezoek te brengen aan het WOI-erfgoed in de Westhoek (in 2014 kwamen er in vergelijking met 2013 voor het thema WOI bijna een kwart miljoen Belgen méér naar de Westhoek). Tijdens de overige herdenkingsjaren schommelde het aandeel van het binnenland steeds tussen de 44% en de 46%, dat van het buitenland tussen de 56% en 54%. Dit hoge aandeel buitenland wijst op het sterke internationale karakter van het herdenkingstoerisme in de Westhoek, dat naast Britten en Nederlanders ook heel wat bezoekers uit andere landen aantrekt (vooral dan landen die op de één of andere manier betrokken waren bij de Eerste Wereldoorlog).

Hoewel het aandeel binnenland gedurende de herdenkingsperiode relatief stabiel bleef, valt er – los van 2014 – in absolute cijfers ook in de andere herdenkingsjaren een duidelijke toename te noteren in vergelijking met 2013. Enkel in 2016 was de toename eerder beperkt (+12 000 t.o.v. 2013).

Wat de buitenlandse bezoekers betreft, is het bilan eveneens meer dan positief voor alle jaren van de herdenkingsperiode. 2014 steekt er opnieuw bovenuit, met 121 000 buitenlandse bezoekers meer dan in 2013, maar ook in de jaren daarna werden gemiddeld meer dan 40 000 buitenlandse bezoekers meer geteld dan vóór de herdenking. 2016 was hier het minst sterke jaar, 2018 het op één na sterkste jaar.

Tijdens de volledige herdenkingsperiode 2014-2018 brachten bijna 1,5 miljoen buitenlandse WOI-herdenkingsbezoekers een bezoek aan de Westhoek (53% van het totaal aantal herdenkingsbezoekers) en waren er ruim 1,3 miljoen Belgische bezoekers (47%).

Britten belangrijkste buitenlandse markt

Tabel 5 toont de evolutie van de volumes en het aandeel van de verschillende herkomstlanden van WOI-herdenkingsbezoekers in de regio.

De *Britten* zijn de belangrijkste buitenlandse markt van WOI-herdenkingsbezoekers. Hun aandeel bedroeg 37% in 2013 en schommelde tussen 30% en 36% tijdens de herdenkingsjaren. In volume waren 2014 en 2018 de jaren met de meeste Britse WOI-herdenkingsbezoekers (resp. 231 000 en 193 000 bezoekers). Ook 2017 was voor de Britten een belangrijk jaar met de herdenking van 100 jaar Slag bij Passendale (173 000 Britse bezoekers). Enkel in 2016 viel het aantal Britten terug op het niveau van 2013 (ca. 155 000 bezoekers). Gedurende de volledige herdenkingsperiode brachten bijna 920 000 Britten een bezoek aan het WOI-erfgoed in de Westhoek (33% van het totaal aantal herdenkingsbezoekers).

Na de Britten zijn de *Nederlanders* de belangrijkste buitenlandse markt. Hun aandeel bedroeg 11% in 2013 en schommelde tussen 9% en 10% tijdens de herdenkingsjaren. Topjaar voor de Nederlanders was 2014 met bijna 67 000 bezoekers. Tijdens de overige jaren van de herdenking bleef het volume van Nederlandse bezoekers met ca. 45 000 bezoekers ongeveer stabiel op het niveau van 2013. In de periode 2014-2018 kwamen er in totaal bijna 250 000 Nederlandse WOI-herdenkingsbezoekers naar de Westhoek (9% van het totaal aantal herdenkingsbezoekers).

Tabel 5

Evolutie WOI-herdenkingsbezoekers naar land van herkomst, 2013-2018

Land van herkomst	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%
Binnenland	183 100	44,1	421 300	54,4	232 500	46,5	194 900	43,6	228 700	44,4	243 200	44,9
Buitenland	232 400	55,9	353 200	45,6	268 000	53,5	252 700	56,4	285 900	55,6	298 300	55,1
Verenigd Koninkrijk	154 700	37,2	231 000	29,8	166 800	33,3	154 400	34,5	173 400	33,7	193 200	35,7
Nederland	47 100	11,3	66 700	8,6	43 500	8,7	45 100	10,1	46 300	9,0	46 600	8,6
Frankrijk	5 000	1,2	7 000	0,9	7 800	1,6	9 900	2,2	8 000	1,6	9 000	1,7
Duitsland	2 900	0,7	10 900	1,4	7 300	1,5	7 000	1,6	5 800	1,1	7 400	1,4
Ierland	1 900	0,5	1 700	0,2	2 100	0,4	1 400	0,3	6 000	1,2	3 100	0,6
Andere Eur. landen	5 000	1,2	8 900	1,1	7 100	1,4	5 700	1,3	7 300	1,4	6 100	1,1
Australië	7 300	1,8	10 500	1,4	13 500	2,7	11 300	2,5	10 400	2,0	9 800	1,8
Nieuw-Zeeland	1 900	0,5	1 300	0,2	2 800	0,6	2 700	0,6	3 300	0,6	3 000	0,6
Verenigde Staten	2 400	0,6	5 900	0,8	7 500	1,5	6 000	1,3	8 700	1,7	8 800	1,6
Canada	3 200	0,8	7 700	1,0	8 100	1,6	7 000	1,6	15 400	3,0	9 500	1,8
Andere nt-Eur. land.	1 000	0,2	1 600	0,2	1 500	0,3	2 000	0,5	1 400	0,3	1 800	0,3
Totaal	415 500	100,0	774 500	100,0	500 500	100,0	447 600	100,0	514 700	100,0	541 500	100,0

Het belang van de nabije markten *Frankrijk* en *Duitsland* is voor het herdenkingstoerisme in de Westhoek relatief beperkt. In 2013 hadden beide markten samen een aandeel van slechts 2%, tijdens de herdenkingsjaren schommelde dit aandeel tussen 2% en 4%.

Het volume van Franse WOI-herdenkingsbezoekers lag vóór de herdenking op ca. 5 000. In 2016 – het jaar met de meeste Franse WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek – verdubbelde dit tot bijna 10 000 bezoekers. Het feit dat de focus van de WOI-herdenking in 2016 vooral op Frankrijk was gericht (eeuwherdenking van Verdun en Slag bij de Somme) is daar niet vreemd aan. In 2018 bezochten bijna 9 000 Fransen het WOI-erfgoed in de Westhoek, de overige jaren van de herdenkingsperiode lag hun aantal tussen de 7 000 en 8 000 bezoekers.

Het volume Duitse WOI-herdenkingsbezoekers bedroeg vóór de herdenking bijna 3 000. Topjaar voor het herdenkingstoerisme vanuit Duitsland was 2014 met bijna 11 000 bezoekers, maar ook toen vertegenwoordigde dit slechts 1% van het totaal aantal herdenkingsbezoekers in de Westhoek. Ná 2014 schommelde het aantal Duitse bezoekers tussen de 6 000 en 7 000.

Gedurende de volledige herdenkingsperiode 2014-2018 kwamen er in totaal ongeveer 42 000 Franse en 38 000 Duitse WOI-herdenkingsbezoekers naar de Westhoek (samen 3% van het totaal aantal herdenkingsbezoekers).

Met ca. 2 000 bezoekers per jaar bleef het WOI-herdenkingstoerisme vanuit *Ierland* tijdens de eerste jaren van de herdenking ongeveer op het niveau van vóór de herdenking. Met de herdenking van de Mijns slag in Heuvelland en Mesen was 2017 voor de Ieren het belangrijkste jaar. Er kwamen toen ongeveer 6 000 Ierse herdenkingsbezoekers naar de Westhoek, drie keer meer dan de jaren ervoor (en ongeveer 1% van het totaal aantal herdenkingsbezoekers in 2017). In de periode 2014-2018 kwamen er in totaal ruim 14 000 Ierse WOI-herdenkingsbezoekers naar de Westhoek.

Van de vier intercontinentale markten *Australië, Nieuw-Zeeland, Canada* en de *Verenigde Staten* is Australië het belangrijkste herkomstland voor het herdenkingstoerisme in de Westhoek. Dit was al zo vóór de herdenking en ook tijdens de herdenking was dit voor 4 van de 5 jaar het geval. Enkel in 2017 was Canada in bezoekersvolume belangrijker dan Australië. Het topjaar voor de Australische markt was 2015 (met ruim 13 000 bezoekers, bijna dubbel zoveel als vóór de herdenking). Australië en Nieuw-Zeeland raakten pas in 1915 betrokken bij de Eerste Wereldoorlog. Voor deze landen was 2015 dan ook een belangrijker herdenkingsjaar dan 2014 (in april 2015 werd de 100ste verjaardag van ANZAC Day herdacht). Gedurende de volledige herdenkingsperiode 2014-2018 kwamen er ruim 55 000 Australische herdenkingsbezoekers naar de Westhoek. Het marktaandeel van de Australiërs bedraagt ongeveer 2% (3% in 2015).

Het bezoekersvolume van de Canadezen kende vooral in 2017 een piek. Reeds van in het voorjaar kwamen er opvallend meer Canadezen naar de Westhoek (n.a.v. de herdenkingen bij Vimy in Noord-Frankrijk in april). In totaal werden er in 2017 ruim 15 000 Canadese herdenkingsbezoekers geteld, bijna een vervijfvoudiging in vergelijking met 2013 (en ook een verdubbeling ten opzichte van 2014). Het aandeel van de Canadese markt schommelde tijdens de herdenkingsperiode tussen 1,5% en 2% van het totaal (in 2017 bedroeg het 3%). In totaal bezochten er tussen 2014 en 2018 bijna 48 000 Canadezen het WOI-erfgoed van de Westhoek.

Derde in de rij van intercontinentale markten is de Verenigde Staten. Het volume Amerikaanse herdenkingsbezoekers lag vóór de herdenking op ongeveer 2 500 en kende haar piek vooral in 2017 en 2018 (met telkens bijna 9 000 bezoekers). Op 5 jaar tijd brachten bijna 37 000 Amerikanen een bezoek aan het WOI-erfgoed van de Westhoek.

Net als voor Australië begon ook voor Nieuw-Zeeland de eigenlijke herdenking pas in 2015. Nieuw-Zeeland was tussen 2015 en 2018 goed voor ongeveer 3 000 herdenkingsbezoekers op jaarbasis. Voor de volledige herdenkingsperiode komt het totaal aantal Nieuw-Zeelandse herdenkingsbezoekers in de Westhoek op ongeveer 13 000.

De 4 intercontinentale markten samen hadden in 2013 een marktaandeel van bijna 4% (ook in 2014 was dit het geval). Tussen 2015 en 2018 bedroeg hun marktaandeel 6% à 7%. In de periode 2014-2018 brachten in totaal meer dan 153 000 WOI-herdenkingsbezoekers uit deze vier landen een bezoek aan het WOI-erfgoed in de Westhoek (bijna 6% van het totaal aantal herdenkings-bezoekers).

3.2.2 Evoluties binnenland

3.2.2.1 Naar provincie van herkomst

Belgische WOI-herdenkingsbezoekers zijn hoofdzakelijk Vlamingen

Tabel 6 toont de evolutie van de Belgische WOI-herdenkingsbezoekers naar provincie van herkomst.

In 2013 was 95% van de Belgische herdenkingsbezoekers *Vlaming* en ook tijdens de herdenkingsperiode bleef het aandeel van de Vlamingen relatief stabiel tussen 93% en 95%. In absolute cijfers was 2014 het topjaar met bijna 400 000 Vlaamse herdenkingsbezoekers. De overige jaren van de herdenkingsperiode schommelde het aantal Vlamingen tussen 210 000 en 230 000 bezoekers (enkel in 2016 viel het aantal Vlamingen terug tot iets boven het niveau van 2013). In totaal brachten tijdens de 5-jarige herdenkingsperiode ruim 1,2 miljoen Vlamingen een bezoek aan het WOI-erfgoed van de Westhoek.

Tabel 6

Evolutie Belgische WOI-herdenkingsbezoekers naar provincie van herkomst, 2013-2018

Provincie	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	vol.	%	vol.	%	vol.	vol.	vol.	%	vol.	%	vol.	%
West-Vlaanderen	62 900	34,4	117 500	27,9	71 800	30,9	58 400	30,0	62 400	27,3	66 500	27,3
Bewoners Westh.	13 400	7,3	25 400	6,0	16 700	7,2	14 100	7,2	13 300	5,8	13 200	5,4
Overig WVL	49 500	27,0	92 100	21,9	55 100	23,7	44 300	22,7	49 100	21,5	53 300	21,9
Oost-Vlaanderen	38 400	21,0	94 500	22,4	48 200	20,7	43 000	22,1	51 700	22,6	57 700	23,7
Antwerpen	38 400	21,0	84 500	20,1	49 300	21,2	41 600	21,3	48 400	21,2	50 900	20,9
Vlaams-Brabant	19 800	10,8	54 600	13,0	26 400	11,4	23 600	12,1	31 400	13,7	31 000	12,7
Limburg	15 100	8,2	41 200	9,8	24 800	10,7	14 700	7,5	18 000	7,9	21 300	8,8
Vlaanderen	174 600	95,4	392 300	93,1	220 500	94,8	181 400	93,1	211 900	92,7	227 300	93,5
Brussel HG	4 800	2,6	17 400	4,1	7 400	3,2	6 400	3,3	6 400	2,8	5 500	2,3
Wallonië	3 700	2,0	11 600	2,8	4 600	2,0	7 100	3,6	10 400	4,5	10 400	4,3
Totaal	183 100	100,0	421 300	100,0	232 500	100,0	194 900	100,0	228 700	100,0	243 200	100,0

West-Vlaanderen is de belangrijkste herkomstprovincie van de Belgische herdenkingsbezoekers. De overige Vlaamse herkomstprovincies zijn (in volgorde van belang) Oost-Vlaanderen, Antwerpen, Vlaams-Brabant en Limburg. In 2013 kwam ruim een derde van het aantal Belgische bezoekers uit West-Vlaanderen (waarvan 7% uit de Westhoek zelf). Tijdens de herdenkingsperiode daalde het aandeel van de West-Vlamingen tot ongeveer 30% in 2015-2016 en tot ongeveer 27% in 2017-2018. In absolute cijfers bleef het aantal bezoekers uit West-Vlaanderen (op 2014 na) relatief stabiel in vergelijking met vóór de herdenking, terwijl het aantal bezoekers uit de andere Vlaamse provincies wel duidelijk toenam. Naar het einde van de herdenking toe noteren we vooral een toename van het aantal bezoekers uit Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant.

Brussel en Wallonië zijn binnen het herdenkingstoerisme van de Westhoek slechts beperkt vertegenwoordigd.

Wallonië was in 2013 goed voor 2% van de Belgische bezoekers, maar vanaf 2016 tot het einde van de herdenking nam het aandeel van de Walen toe tot ongeveer 4%. In absolute volumes bezochten gedurende de laatste twee jaar van de herdenking op jaarbasis ongeveer 10 000 Walen het WOI-erfgoed in de Westhoek (dit is ongeveer ook het volume dat in het topjaar 2014 op bezoek kwam). Over de volledige periode 2014-2018 kwamen er naar aanleiding van de herdenking 44 000 Walen naar de Westhoek.

Het aandeel van het *Brussels Hoofdstedelijk Gewest* bleef de voorbije jaren relatief stabiel op ongeveer 3% van de Belgische bezoekers (het niveau van vóór de herdenking). Enkel in 2014 nam dit toe tot 4% (toen kwamen er ruim 17 000 bezoekers uit Brussel). Tijdens de volledige herdenkingsperiode kwamen er ongeveer 43 000 Brusselaars naar het WOI-erfgoed in de Westhoek (ongeveer evenveel als vanuit Wallonië).

In totaal kwamen er in de periode 2014-2018 ruim 1,3 miljoen Belgische WOI-herdenkingsbezoekers naar de Westhoek (47% van het totaal aantal herdenkingsbezoekers).

3.2.2.2 Naar type bezoeker

Belgische WOI-herdenkingsbezoekers komen vooral op individuele basis

Tabel 7 toont de evolutie van de Belgische WOI-herdenkingsbezoekers naar type bezoeker. Bij de Belgen zijn de *individuele bezoekers* de belangrijkste groep. Het aandeel individuele bezoekers ten opzichte van het totaal aantal Belgische herdenkingsbezoekers schommelde tussen 2014 en 2018 tussen 53% en 58% (tegenover 58% in 2013). Topjaar was 2014 met meer dan 230 000 Belgische individuele bezoekers, maar ook in de andere jaren van de herdenkingsperiode bleef het aantal individuele bezoekers duidelijk boven het niveau van vóór de herdenking. Enkel in 2016 was er een beperkte terugval merkbaar (tot ongeveer het niveau van 2013).

Tabel 7

Evolutie Belgische WOI-herdenkingsbezoekers naar type bezoeker, 2013-2018

Type bezoeker	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%
Indiv. bezoekers	106 600	58,2	234 500	55,7	129 400	55,7	111 100	57,0	132 800	58,1	128 700	52,9
Bezoekers in schoolgroep	57 900	31,6	115 600	27,4	73 400	31,6	61 700	31,7	77 300	33,8	93 000	38,3
Bezoekers in volwassenengroep	18 600	10,2	71 200	16,9	29 700	12,8	22 100	11,3	18 600	8,1	21 500	8,8
Totaal	183 100	100,0	421 300	100,0	232 500	100,0	194 900	100,0	228 700	100,0	243 200	100,0

Het aandeel van de Belgische *scholen* (vooral Vlaamse) bedroeg vóór de herdenking 32% en situeerde zich tijdens de herdenkingsjaren tussen 27% en 38%. Na een lichte terugval van de Belgische schoolgroepen in het herdenkingsluwe jaar 2016, zien we de volumes opnieuw aantrekken in 2017 en 2018. Vooral in de symbooljaren 2014 en 2018 (begin- en eindjaar van de oorlog) werden opvallend veel Belgische schoolbezoekers genoteerd (in beide jaren situeert het volume van de Belgische scholen zich ongeveer op het niveau van de Britse scholen). De toegenomen interesse van Vlaamse scholen voor het Wereldoorlog I erfgoed van de Westhoek wijst erop dat deze regio ook in de toekomst een belangrijke rol kan blijven spelen op vlak van vredeseducatie bij jongeren.

De Belgische *volwassenengroepen* vertegenwoordigden vóór de herdenking ongeveer 10% van de Belgische bezoekers. Tijdens de herdenkingsperiode schommelde hun aandeel tussen 8% en 17%. 2014 was ook voor de Belgische volwassenengroepen duidelijk het piekjaar, gevolgd door 2015. Vanaf 2016 viel het volume volwassenengroepen terug tot (iets boven) het niveau van vóór de herdenking. Omdat veel verenigingen naar voldoende thematische afwisseling zoeken bij het vastleggen van hun groepsuitstappen, is het begrijpelijk dat groepen die in 2014 naar de Westhoek zijn gekomen, dit niet vanzelfsprekend nog eens hebben gedaan het jaar (of de jaren) erop.

Tijdens de volledige herdenkingsperiode 2014-2018 brachten bijna 740 000 Belgische WOI-herdenkingstoeristen op individuele basis een bezoek aan de Westhoek (56% van het totaal aantal Belgische bezoekers), waren er 420 000 Belgische schoolbezoekers (32%) en bijna 165 000 Belgische groepsbezoekers (12%).

3.2.2.3 Naar dagtoerist / verblijfstoerist

Belgische WOI-herdenkingsbezoekers zijn voornamelijk dagtoeristen

Tabel 8 toont de evolutie van de Belgische WOI-herdenkingsbezoekers naar type verblijf (dagtoerist vanuit de eigen woonplaats, verblijfstoerist buiten de Westhoek of verblijfstoerist in de Westhoek). De meeste Belgische herdenkingsbezoekers zijn *dagtoeristen*. Hun aandeel bedroeg vóór de herdenking 59% en schommelde tijdens de herdenking tussen 50% en 59%. Absoluut piekjaar was 2014 met bijna een kwart miljoen Belgische dagtoeristen. In 2015 en 2016 viel het aantal dagtoeristen terug op ongeveer het niveau van vóór de herdenking maar in de twee laatste jaren van de herdenking trok het aantal Belgische dagtoeristen opnieuw aan. Opvallend is dat het dagtoerisme vooral piekt in de symbooljaren 2014 en 2018 of in jaren met een groot aanbod aan tijdelijke tentoonstellingen. Zo was er in de tweede helft van 2017 het succesvolle tentoonstellingsproject '1917. Totale Oorlog in Vlaanderen' met een zestal tentoonstellingen en diverse infomodules op verschillende plaatsen in de Westhoek.

Tabel 8

Evolutie Belgische WOI-herdenkingsbezoekers naar dagtoerist / verblijfstoerist, 2013-2018

Dagtoerist / verblijfstoerist	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%
Dagtoerist vanuit woonplaats	108 800	59,4	249 200	59,2	115 200	49,5	108 000	55,4	127 700	55,8	138 400	56,9
Verblijfstoerist buiten de Westhoek	33 200	18,1	79 600	18,9	61 500	26,5	33 300	17,1	50 600	22,1	46 900	19,3
Verblijfstoerist in de Westhoek	41 100	22,4	92 500	22,0	55 800	24,0	53 700	27,5	50 500	22,1	57 900	23,8
Totaal	183 100	100,0	421 300	100,0	232 500	100,0	194 900	100,0	228 700	100,0	243 200	100,0

Verblijfstoeristen buiten de Westhoek kunnen (voor de Westhoek) in principe als dagtoeristen worden beschouwd. Deze mensen verblijven meestal in een vakantieverblijf in één van de omliggende regio's, voornamelijk aan de Kust, maar ook in de Leiestreek, het Brugse Ommeland, de Kunststeden (Brugge, Gent...) en in mindere mate ook Noord-Frankrijk. De kosten voor hun verblijf kunnen niet aan de Westhoek worden toegeschreven. Zelf percipiëren zij hun uitstap naar de Westhoek ook vaak als een daguitstap.

Het aandeel Belgische verblijfstoeristen buiten de Westhoek op het totaal aantal Belgische herdenkingsbezoekers bedroeg vóór de herdenking 18% en schommelde in de periode 2014-2018 tussen 17% en 27%. Topjaar was 2014 maar ook 2015 was belangrijk met dubbel zoveel verblijfstoeristen buiten de Westhoek als vóór de herdenking. Opnieuw valt op dat de volumes van deze groep duidelijk toenemen in jaren met veel herdenkingsmomenten en activiteiten (2014, 2015, 2017 en 2018). In 2016 viel het volume terug tot het niveau van vóór de herdenking.

Vóór de herdenking bedroeg het aandeel van de Belgische verblijfstoeristen in de Westhoek 22%. Tijdens de herdenkingsperiode schommelde dit aandeel tussen 22% in 2014 en 2017 en 28% in 2016. In absoluut volume was 2014 met bijna 93 000 bezoekers uiteraard opnieuw het topjaar, ruim een verdubbeling in vergelijking met 2013. Ook ná 2014 zakte het aantal Belgen dat voor hun bezoek aan het WOI-erfgoed in de Westhoek zélf verbleef, nooit onder de 50 000. Ná 2014 was 2018 voor dit segment met 58 000 verblijfstoeristen het belangrijkste jaar.

Tijdens de volledige herdenkingsperiode 2014-2018 bezochten bijna 740 000 Belgische dagtoeristen het WOI-erfgoed van de Westhoek (56% van het totaal aantal Belgische bezoekers). Ruim 310 000 Belgische herdenkingsbezoekers waren verblijfstoerist in de Westhoek zelf (24%) en meer dan 270 000 Belgen verbleven in één van de omliggende regio's (21%).

3.2.2.4 Naar type bezoeker en dagtoerist / verblijfstoerist

Tabel 9 geeft de combinatie weer van het type Belgische bezoeker en het feit of die dag- dan wel verblijfstoerist is. Het is immers relevant om te bekijken hoe de aandelen evolueren binnen de markt van de Belgische individuen, scholen of groepen.

Tabel 9

Evolutie Belgische WOI-herdenkingsbezoekers naar type toerist en dagtoerist / verblijfstoerist, 2013-2018

Type		2013		2014		2015		2016		2017		2018	
		vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%
IND	DT	59 300	55,6	116 100	49,5	55 900	43,2	53 600	48,2	70 500	53,1	65 400	50,8
	VT b WH	19 900	18,7	55 300	23,6	36 600	28,3	22 900	20,6	28 900	21,8	25 800	20,0
	VT WH	27 400	25,7	63 100	26,9	36 900	28,5	34 600	31,1	33 400	25,2	37 500	29,1
	Totaal	106 600	100,0	234 500	100,0	129 400	100,0	111 100	100,0	132 800	100,0	128 700	100,0
SCH	DT	36 600	63,2	78 100	67,6	39 300	53,5	42 100	68,2	47 400	61,3	59 400	63,9
	VT b WH	12 600	21,8	19 200	16,6	20 800	28,3	8 500	13,8	18 900	24,5	19 000	20,4
	VT WH	8 700	15,0	18 300	15,8	13 300	18,1	11 100	18,0	11 000	14,2	14 600	15,7
	Totaal	57 900	100,0	115 600	100,0	73 400	100,0	61 700	100,0	77 300	100,0	93 000	100,0
GRP	DT	12 900	69,4	55 000	77,2	20 000	67,3	12 200	55,2	9 800	52,7	13 600	63,2
	VT b WH	700	3,8	5 100	7,2	4 100	13,8	1 900	8,6	2 800	15,1	2 100	9,8
	VT WH	5 000	26,9	11 100	15,6	5 600	18,9	8 000	36,2	6 000	32,3	5 800	27,0
	Totaal	18 600	100,0	71 200	100,0	29 700	100,0	22 100	100,0	18 600	100,0	21 500	100,0

IND = Individuele bezoekers; SCH = Bezoekers in schoolgroep; GRP = Bezoekers in volwassenengroep

DT = Dagtoerist vanuit woonplaats; VT b WH = Verblijfstoerist buiten de Westhoek; VT WH = Verblijfstoerist in de Westhoek

Bij de Belgische individuele bezoekers deed zich in vergelijking met vóór de herdenking een duidelijke verschuiving voor van dagtoerisme naar verblijfstoerisme (zowel in als buiten de Westhoek). Het aandeel verblijfstoerisme lag in de herdenkingsjaren telkens boven het niveau van 2013. In 2015 en 2016 zakte het aantal Belgische individuele dagtoeristen in absoluut volume zelfs tot onder het niveau van vóór de herdenking. Qua keuze van vakantieverblijfplaats opteren Belgische individuele bezoekers eerder voor een verblijf in de Westhoek dan voor een verblijf erbuiten.

Ook bij de Belgische schoolbezoekers zien we een duidelijke toename van het verblijfstoerisme (zowel in als buiten de Westhoek). In tegenstelling tot Belgische individuele bezoekers opteren de scholen eerder voor een verblijf buiten de Westhoek dan in de Westhoek. Het volume van Belgische schoolbezoekers buiten de Westhoek situeerde zich tijdens de herdenkingsperiode op ongeveer 20 000, tegenover ongeveer 13 000 in 2013. Veel scholen die in de omliggende regio's verbleven (bv. aan de Kust) organiseerden een (dag)uitstap naar het WOI-erfgoed en deden dit vooral in de jaren met een uitgebreid aanbod aan herdenkingsmomenten en -activiteiten (getuige de opmerkelijke terugval van dit segment in het 'overgangsjaar' 2016, zelfs tot onder het niveau van 2013). De Belgische scholen die in de Westhoek verbleven piekten qua volume vooral in de symbooljaren 2014 en 2018, maar ook tijdens de andere herdenkingsjaren situeerde het niveau van dit segment zich boven dat van vóór de herdenking. Wat het dagtoerisme betreft zien we bij de Belgische scholen, behalve de piek van 2014, een gestage toename van de bezoekersvolumes tot bijna 60 000 in 2018.

Het merendeel van de Belgische groepsbezoekers zijn dagtoeristen, met 2014 en in mindere mate ook 2015 als topjaren. Net als Belgische individuele bezoekers opteren Belgische volwassenengroepen eerder voor een verblijf in de Westhoek dan erbuiten. Het volume van verblijfstoeristen in groep in de Westhoek kende in 2014 een verdubbeling in vergelijking met 2013 en bleef gedurende de volledige herdenking boven het niveau van ervoor. Het verblijfstoerisme buiten de Westhoek piekte – net als het dagtoerisme – vooral in 2014 en 2015.

3.2.3 Evoluties buitenland

3.2.3.1 Naar land van herkomst

Sterkere internationalisering sinds de start van de herdenking

Analoog aan tabel 5 geeft tabel 10 de evolutie weer van de verschillende buitenlandse markten, maar hier procentueel uitgedrukt ten opzichte van het totaal aantal buitenlandse herdenkingsbezoekers in plaats van het algemeen totaal.

Het Verenigd Koninkrijk is voor het herdenkingstoerisme in de Westhoek de belangrijkste buitenlandse markt, op ruime afstand gevolgd door Nederland. Vóór de herdenking bedroeg het aandeel van deze markten respectievelijk 67% en 20% van het totaal aantal buitenlandse bezoekers. Tijdens de herdenkingsjaren lag het aandeel van de Britten en de Nederlanders echter steeds onder het niveau van 2013. De herdenking van 100 jaar Wereldoorlog I heeft dus geresulteerd in een toenemende internationalisering waarbij ook meer bezoekers uit andere landen het WOI-erfgoed in de regio hebben gezocht. In absolute cijfers piekte het aantal Britten vooral in 2014 en 2018, terwijl het in 2016 terugviel tot het niveau van 2013. Het bezoekersvolume van de Nederlanders bleef (met uitzondering van de piek in 2014) gedurende de volledige herdenkingsperiode ongeveer op het niveau van 2013.

De toegenomen internationalisering toont zich vooral in de hogere bezoekersvolumes van de intercontinentale markten, met name de Australiërs (vooral in 2015), de Canadezen (vooral in 2017), de Amerikanen en de Nieuw-Zeelanders (vooral in 2017 en 2018). Ook vanuit Frankrijk

en Duitsland kwamen tussen 2014 en 2018 méér herdenkingsbezoekers dan voor de start van de herdenking. Ierland kende in 2017 een piek.

Tabel 10

Evolutie buitenlandse WOI-herdenkingsbezoekers naar land van herkomst, 2013-2018

Land van herkomst	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%
Verenigd Koninkrijk	154 700	66,6	231 000	65,4	166 800	62,2	154 400	61,1	173 400	60,7	193 200	64,8
Nederland	47 100	20,3	66 700	18,9	43 500	16,2	45 100	17,8	46 300	16,2	46 600	15,6
Frankrijk	5 000	2,2	7 000	2,0	7 800	2,9	9 900	3,9	8 000	2,8	9 000	3,0
Duitsland	2 900	1,2	10 900	3,1	7 300	2,7	7 000	2,8	5 800	2,0	7 400	2,5
Ierland	1 900	0,8	1 700	0,5	2 100	0,8	1 400	0,6	6 000	2,1	3 100	1,0
Andere Eur. landen	5 000	2,2	8 900	2,5	7 100	2,6	5 700	2,3	7 300	2,6	6 100	2,0
Australië	7 300	3,1	10 500	3,0	13 500	5,0	11 300	4,5	10 400	3,6	9 800	3,3
Nieuw-Zeeland	1 900	0,8	1 300	0,4	2 800	1,0	2 700	1,1	3 300	1,2	3 000	1,0
Verenigde Staten	2 400	1,0	5 900	1,7	7 500	2,8	6 000	2,4	8 700	3,0	8 800	3,0
Canada	3 200	1,4	7 700	2,2	8 100	3,0	7 000	2,8	15 400	5,4	9 500	3,2
Andere nt-Eur. land.	1 000	0,4	1 600	0,5	1 500	0,6	2 000	0,8	1 400	0,5	1 800	0,6
Totaal	232 400	100,0	353 200	100,0	268 000	100,0	252 700	100,0	285 900	100,0	298 300	100,0

In totaal kwamen er in de periode 2014-2018 bijna 1,5 miljoen WOI-herdenkingsbezoekers vanuit het buitenland naar de Westhoek (53% van het totaal aantal herdenkingsbezoekers). Het piekjaar was 2014, maar ook in de andere herdenkingsjaren lag het absoluut aantal buitenlandse bezoekers steeds boven het niveau van 2013.

3.2.3.2 Naar type bezoeker

Buitenlandse individuele bezoekers sterkst toegenomen

Tabel 11 toont dat de toename van het aantal buitenlandse bezoekers tijdens de herdenkingsperiode vooral kan worden toegeschreven aan de individuele bezoekers. In 2013 kwam ongeveer een derde van het aantal buitenlandse bezoekers op individuele basis; tijdens de herdenkingsperiode nam het aandeel van de individuele bezoekers uit het buitenland toe tot 40% à 45%. Topjaar was 2014 met ruim 150 000 buitenlandse individuele bezoekers, bijna een verdubbeling in vergelijking met 2013. Daarna volgden in volgorde van volume 2018, 2017 en 2015.

Waar de bezoekers in buitenlandse schoolgroepen in 2013 nog goed waren voor een aandeel van boven de 50%, zakte hun aandeel tijdens de herdenkingsjaren (door de toename bij de individuele bezoekers) naar een niveau tussen de 40% en 48%. Net als voor de Belgische scholen waren de symbooljaren 2014 en 2018 ook voor de buitenlandse scholen de belangrijkste herdenkingsjaren. Het volume buitenlandse schoolbezoekers bleef grosso modo stabiel op een niveau tussen de 120 000 en 130 000 bezoekers. Enkel in 2015 zakte het – na de piek van 2014 – terug tot ca. 115 000 bezoekers.

Het aandeel van de buitenlandse volwassenengroepen bleef tijdens de herdenkingsperiode ongeveer even groot als ervoor (ongeveer 12%). Enkel in 2014 kende het een opmerkelijke toename. Met uitzondering van die piek in 2014 situeerde het volume van groepsbezoekers uit het buitenland zich op een niveau van 30 000 à 35 000 bezoekers per jaar (iets boven het niveau van 2013).

Tijdens de volledige herdenkingsperiode 2014-2018 brachten ruim 630 000 buitenlandse WOI-herdenkingstoeristen op individuele basis een bezoek aan de Westhoek (43% van het totaal aantal buitenlandse bezoekers). Daarnaast waren er ook nog eens 630 000 buitenlandse schoolbezoekers (43%) en bijna 200 000 buitenlandse groepsbezoekers (13%).

Tabel 11

Evolutie buitenlandse WOI-herdenkingsbezoekers naar type bezoeker, 2013-2018

Type bezoeker	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%
Indiv. bezoekers	77 700	33,4	150 600	42,6	118 500	44,2	100 900	39,9	128 700	45,0	134 500	45,1
Bezoekers in schoolgroep	125 800	54,1	140 900	39,9	114 800	42,8	121 600	48,1	122 800	43,0	128 400	43,0
Bezoekers in volwassenengroep	28 900	12,4	61 700	17,5	34 700	12,9	30 200	12,0	34 500	12,1	35 400	11,9
Totaal	232 400	100,0	353 200	100,0	268 000	100,0	252 700	100,0	285 900	100,0	298 300	100,0

3.2.3.3 Naar dagtoerist / verblijfstoerist

De helft van de buitenlandse WOI-herdenkingsbezoekers is verblijfstoerist in de Westhoek

Tabel 12 toont de evolutie van de buitenlandse WOI-herdenkingsbezoekers naar type verblijf (dagtoerist vanuit de eigen woonplaats, verblijfstoerist buiten de Westhoek of verblijfstoerist in de Westhoek).

Tabel 12

Evolutie buitenlandse WOI-herdenkingsbezoekers naar dagtoerist / verblijfstoerist, 2013-2018

Dagtoerist / verblijfstoerist	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%
Dagtoerist vanuit woonplaats	50 600	21,8	63 100	17,9	31 900	11,9	36 600	14,5	49 900	17,5	37 600	12,6
Verblijfstoerist buiten de Westhoek	65 800	28,3	114 700	32,5	95 900	35,8	80 900	32,0	98 700	34,5	99 000	33,2
Verblijfstoerist in de Westhoek	116 000	49,9	175 400	49,7	140 200	52,3	135 200	53,5	137 300	48,0	161 700	54,2
Totaal	232 400	100,0	353 200	100,0	268 000	100,0	252 700	100,0	285 900	100,0	298 300	100,0

WOI-herdenkingsbezoekers uit het buitenland opteren voor hun vakantieverblijfplaats duidelijk meer voor de Westhoek zelf in plaats van erbuiten. Dat was reeds zo in 2013 toen het aandeel van het verblijfstoerisme in de Westhoek bij bezoekers uit het buitenland al 50% bedroeg. Tijdens de herdenkingsperiode is dit aandeel nog verder toegenomen (tot 54% in 2016 en 2018). Enkel in 2017 daalde het (door een toename van het dagtoerisme) naar 48%. In absolute volumes waren de piek jaren voor het buitenlands verblijfstoerisme in de Westhoek de

symbooljaren 2014 en 2018, gevolgd door 2017 en 2015. Het niveau van 2013 werd daarbij telkens ruim overschreden.

Bij de buitenlandse bezoekers kende ook het verblijfstoerisme buiten de Westhoek tijdens de herdenkingsperiode een opmerkelijke toename in vergelijking met 2013. Het aandeel van dit segment nam tijdens de herdenkingsjaren toe van 28% in 2013 naar 32% tot 36%, goed voor op jaarbasis zowat 100 000 bezoekers die vanuit een vakantieplaats in één van de omliggende regio's of kunststeden in Vlaanderen (vnl. Brugge of Gent) of Noord-Frankrijk het WOI-erfgoed in de Westhoek hebben bezocht (enkel in 2016 lag dit volume lager).

In vergelijking met vóór de herdenking deed zich bij de buitenlandse herdenkingsbezoekers een duidelijke verschuiving voor van dagtoerisme naar verblijfstoerisme (zowel in als buiten de Westhoek). Het aandeel van het dagtoerisme daalde immers van 22% in 2013 naar 12% à 18% tijdens de herdenkingsjaren. In absoluut volume is het zelfs zo dat het aantal buitenlandse dagtoeristen vanaf 2015 elk jaar onder het niveau van 2013 lag.

Tijdens de volledige herdenkingsperiode 2014-2018 bezochten 220 000 buitenlandse dagtoeristen het WOI-erfgoed van de Westhoek (15% van het totaal aantal buitenlandse bezoekers). Drie kwart miljoen buitenlandse herdenkingsbezoekers waren verblijfstoerist in de Westhoek zelf (51%) en bijna een half miljoen buitenlandse bezoekers verbleven in één van de omliggende regio's (34%).

3.2.3.4 Naar type bezoeker en dagtoerist / verblijfstoerist

Dat bij de buitenlandse bezoekers de individuele bezoekers ten opzichte van 2013 het sterkst zijn toegenomen hebben we hierboven reeds gezien. Tabel 13 laat zien dat deze toename zich zowel voordeed bij het verblijfstoerisme in de Westhoek als erbuiten. Ruim de helft van de individuele herdenkingsbezoekers uit het buitenland zijn verblijfstoeristen in de Westhoek. In 2013 bedroeg het aandeel van dit segment 56%, tijdens de herdenkingsjaren schommelde het tussen 54% en 59%. Het topjaar was 2014 met bijna 87 000 buitenlandse verblijfstoeristen in de Westhoek, dubbel zoveel als in 2013. In 2018 waren het er bijna 75 000 en in 2015 en 2017 schommelde hun aantal rond de 70 000. Ook het individueel verblijfstoerisme buiten de Westhoek kende een sterke toename in vergelijking met 2013. Met 53 000 bezoekers werd in 2014 voor dit segment bijna een verdubbeling genoteerd in vergelijking met het jaar ervoor en ook in 2017 en 2018 waren er telkens meer dan 50 000 buitenlandse individuele verblijfstoeristen buiten de Westhoek (voornamelijk in de Vlaamse kunststeden, in mindere mate in Noord-Frankrijk). Het aandeel van het individueel dagtoerisme vanuit het buitenland was in 2013 ruim 8%, maar nam tijdens de herdenkingsperiode af naar 5% tot 7%.

Net als bij de buitenlandse individuele bezoekers zijn de verblijfstoeristen ook bij de buitenlandse schoolbezoekers de belangrijkste groep, maar het aandeel dagtoeristen is bij de scholen wel duidelijk hoger dan bij de individuele bezoekers (32% in 2013 en tussen 21% en 32% in de herdenkingsjaren). Topjaar voor dagtoeristische schooluitstappen vanuit het buitenland was 2014, maar ook 2017 was voor dit segment een opvallend jaar. Tijdens de andere jaren van de herdenkingsperiode opteerden de buitenlandse scholen meer dan vóór de herdenking voor een vakantie met verblijf (vooral in de Westhoek, in mindere mate in de omliggende regio's). Het totaalvolume verblijfstoeristen bij buitenlandse scholen (in en buiten de Westhoek samen), schommelt tijdens de herdenkingsjaren tussen 91 000 en 99 000 bezoekers (tegenover 86 000 in 2013). Enkel in 2017 zakt dit totaalvolume tot 82 000 bezoekers, maar het dagtoerisme piekte datzelfde jaar wel met evenveel dagtoeristen als in 2013. Mogelijk is dit een uitgesteld effect van de terreurdreiging in 2016. Schoolgroepen leggen hun uitstappen immers een jaar of langer op voorhand vast en boekten voor 2017 misschien minder snel een verblijf, maar opteerden in plaats daarvan voor een daguitstap. Mogelijk

stelden sommige scholen hun bezoek ook liever uit tot het symbooljaar 2018. In 2018 zien we immers dat er opvallend veel buitenlandse scholen als verblijfstoerist in de Westhoek verbleven (73 000 bezoekers, 10 000 meer dan in 2014).

Tabel 13

Evolutie buitenlandse WOI-herdenkingsbezoekers naar type toerist en dagtoerist / verblijfstoerist, 2013-2018

Type		2013		2014		2015		2016		2017		2018	
		vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%
IND	DT	6 500	8,4	10 900	7,2	5 300	4,5	5 300	5,3	8 200	6,4	6 700	5,0
	VT b WH	27 800	35,8	53 000	35,2	43 100	36,4	37 600	37,3	51 400	39,9	53 200	39,6
	VT WH	43 400	55,9	86 700	57,6	70 100	59,2	58 000	57,5	69 000	53,6	74 600	55,5
	Totaal	77 700	100,0	150 600	100,0	118 500	100,0	100 900	100,0	128 700	100,0	134 500	100,0
SCH	DT	39 900	31,7	44 700	31,7	24 100	21,0	29 400	24,2	40 400	32,9	28 800	22,4
	VT b WH	25 300	20,1	34 100	24,2	34 900	30,4	29 800	24,5	28 500	23,2	27 000	21,0
	VT WH	60 600	48,2	62 100	44,1	55 800	48,6	62 400	51,3	53 900	43,9	72 600	56,5
	Totaal	125 800	100,0	140 900	100,0	114 800	100,0	121 600	100,0	122 800	100,0	128 400	100,0
GRP	DT	4 200	14,5	7 500	12,2	2 500	7,2	1 900	6,3	1 300	3,8	2 100	5,9
	VT b WH	12 700	43,9	27 600	44,7	17 900	51,6	13 600	45,0	18 900	54,8	18 800	53,1
	VT WH	12 000	41,5	26 600	43,1	14 300	41,2	14 800	49,0	14 300	41,4	14 500	41,0
	Totaal	28 900	100,0	61 700	100,0	34 700	100,0	30 200	100,0	34 500	100,0	35 400	100,0

IND = Individuele bezoekers; SCH = Bezoekers in schoolgroep; GRP = Bezoekers in volwassenengroep

DT = Dagtoerist vanuit woonplaats; VT b WH = Verblijfstoerist buiten de Westhoek; VT WH = Verblijfstoerist in de Westhoek

In vergelijking met de buitenlandse scholen komen de buitenlandse volwassenengroepen opvallend minder op daguitstap naar de Westhoek. In 2013 ging het om 15% van de groepsbezoekers, in 2014 om 12% maar tijdens de herdenking zakte dit aandeel verder naar 4% à 6%. Buitenlandse volwassenengroepen kiezen dus meer dan buitenlandse scholen voor een vakantie met verblijf, maar ze kiezen doorgaans wel meer voor een verblijf buiten de Westhoek, dan in de Westhoek zelf. Dit was duidelijk het geval in 2015, 2017 en 2018. Vóór de herdenking (en ook in 2014) kozen buitenlandse volwassenengroepen ongeveer evenveel voor een verblijf in dan wel buiten de regio. Het totaalvolume van buitenlandse volwassenengroepen bedroeg vóór de herdenking ongeveer 29 000 en nam tijdens de herdenkingsjaren toe tot ongeveer 35 000 bezoekers op jaarbasis. Het piekjaar was opnieuw 2014 met bijna 62 000 groepsbezoekers.

3.2.4 Evoluties Verenigd Koninkrijk

3.2.4.1 Naar type bezoeker

Tabel 14 toont de evolutie van de Britse WOI-herdenkingsbezoekers naar type bezoeker voor de periode 2013-2018.

De Britse scholen zijn het belangrijkste segment binnen de Britse markt. Vóór de herdenking bedroeg hun aandeel bijna 64%, maar door het toegenomen volume van individuele bezoekers is hun aandeel tijdens de herdenkingsjaren gezakt naar 50% à 56%. De symbooljaren 2014 en 2018 waren voor de Britse scholen de twee piekjaren met respectievelijk 115 000 en 96 000

schoolbezoekers. Tussen 2015 en 2017 stabiliseerde het volume van Britse schoolbezoekers zich op ongeveer 87 000 bezoekers.

Het aandeel van de Britse individuele bezoekers bedroeg 23% in 2013, maar nam tijdens de herdenkingsjaren toe tot 29% à 39%. Met 68 000 individuele Britse bezoekers in 2014 was het volume van dit segment al bijna verdubbeld ten opzichte van 2013. In 2017 werd dit aantal nog eens geëvenaard en in 2018 zelfs nog overschreden (75 000 bezoekers). Bij de Britten is het dan ook bij de individuele bezoekers dat de grootste toename werd genoteerd ten opzichte van vóór de herdenking.

De Britse volwassenengroepen kenden een piek in 2014 (bijna 48 000 groepsbezoekers), maar vielen in de overige herdenkingsjaren terug op ongeveer het niveau van 2013 (met een aandeel van 12% à 13% en een bezoekersvolume van 20 000 à 23 000 bezoekers).

Tabel 14

Evolutie Britse WOI-herdenkingsbezoekers naar type bezoeker, 2013-2018

Type bezoeker	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%
Indiv. bezoekers	35 800	23,1	67 900	29,4	56 500	33,9	47 400	30,7	66 600	38,4	74 800	38,7
Bezoekers in schoolgroep	98 200	63,5	115 400	50,0	87 100	52,2	86 000	55,7	86 600	49,9	95 600	49,5
Bezoekers in volwassenengroep	20 700	13,4	47 700	20,6	23 200	13,9	21 000	13,6	20 100	11,6	22 800	11,8
Totaal	154 700	100,0	231 000	100,0	166 800	100,0	154 400	100,0	173 400	100,0	193 200	100,0

Tijdens de volledige herdenkingsperiode 2014-2018 brachten bijna 315 000 Britse WOI-herdenkingstoeristen op individuele basis een bezoek aan de Westhoek (34% van het totaal aantal Britse bezoekers), waren er 470 000 Britse schoolbezoekers (51%) en ook bijna 135 000 Britse groepsbezoekers (34%).

3.2.4.2 Naar dagtoerist / verblijfstoerist

Tabel 15 geeft de evolutie weer van de Britse WOI-herdenkingsbezoekers naar type verblijf (dagtoerist vanuit de eigen woonplaats, verblijfstoerist buiten de Westhoek of verblijfstoerist in de Westhoek).

Tabel 15

Evolutie Britse WOI-herdenkingsbezoekers naar dagtoerist / verblijfstoerist, 2013-2018

Dagtoerist / verblijfstoerist	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%
Dagtoerist vanuit woonplaats	29 700	19,2	40 200	17,4	18 100	10,9	15 900	10,3	25 400	14,6	15 600	8,1
Verblijfstoerist buiten de Westhoek	42 100	27,2	73 000	31,6	56 300	33,8	49 600	32,1	54 200	31,3	59 300	30,7
Verblijfstoerist in de Westhoek	82 900	53,6	117 800	51,0	92 400	55,4	88 900	57,6	93 800	54,1	118 300	61,2
Totaal	154 700	100,0	231 000	100,0	166 800	100,0	154 400	100,0	173 400	100,0	193 200	100,0

Binnen de Britse markt zijn de verblijfstoeristen in de Westhoek het belangrijkste segment. In 2013 bedroeg het aandeel van dit segment 54%, tijdens de herdenkingsjaren schommelde het tussen 51% en 61%. De symbooljaren 2014 en 2018 trokken allebei 118 000 Britse verblijfs-toeristen naar de Westhoek, maar ook in de tussenliggende jaren bleef het volume van Britse verblijfstoeristen in de Westhoek duidelijk boven het niveau van vóór de herdenking.

Hoewel de voorkeur van de Britse herdenkingsbezoekers duidelijk uitgaat naar een verblijf in de Westhoek, kiest toch bijna 1 op 3 Britten voor een verblijf in één van de omliggende regio's of kunststeden in Vlaanderen (vnl. Brugge of Gent) of Noord-Frankrijk als uitvalsbasis voor het bezoek aan het WOI-erfgoed van de Westhoek. Het aandeel van dit segment bedroeg 27% in 2013 en is in de loop van de herdenkingsperiode toegenomen tot 31% à 34%. Topjaar was 2014 met 73 000 Britse verblijfstoeristen buiten de Westhoek, in de jaren daarna ging het om 50 000 tot 60 000 bezoekers op jaarbasis.

Het aandeel Britten dat een daguitstap naar de Westhoek maakt vanuit de eigen woonplaats is jaar na jaar afgenomen (ten gunste van het verblijfstoerisme in de Westhoek en omliggende regio's). Dit segment nam af van 19% in 2013 naar 8% in 2018. Tijdens de herdenkingsperiode waren de topjaren qua dagtoerisme vanuit Groot-Brittannië 2014 en 2017 (met resp. 40 000 en 25 000 dagtoeristen).

Tijdens de volledige herdenkingsperiode 2014-2018 waren ruim 510 000 Britse herdenkings-bezoekers verblijfstoerist in de Westhoek (56% van het totaal aantal Britse bezoekers). Ruim 290 000 Britse bezoekers verbleven in één van de omliggende regio's (32%) en 115 000 Britten kwamen als dagtoerist (13%).

3.2.4.3 Naar type bezoeker en dagtoerist / verblijfstoerist

Tabel 16 geeft de combinatie weer van het type Britse bezoeker en het feit of die dag- dan wel verblijfstoerist is.

Bij de Britse individuele WOI-herdenkingsbezoekers zien we dat de toename in volume vooral is toe te schrijven aan het verblijfstoerisme. Het verblijfstoerisme in de Westhoek vertegenwoordigde in 2013 ongeveer 63% van het totaal aantal Britse individuele herdenkings-bezoekers. Tijdens de herdenkingsjaren schommelde het aandeel van dit segment tussen 60% en 67%. Het topjaar was 2018 met 48 000 Britse individuele verblijfstoeristen in de Westhoek, gevolgd door 2014 en 2017 met ook telkens meer dan 40 000 verblijfstoeristen op jaarbasis (dubbel zoveel als in 2013). Het aandeel van het Brits individueel verblijfstoerisme buiten de Westhoek (op het totaal van de Britse individuele bezoekers) bleef tijdens de herdenking relatief stabiel rond de 34%. In volume zagen we dit segment vooral in 2017 en 2018 toenemen tot zowat 25 000 verblijfstoeristen, met vooral de Vlaamse kunststeden als vakantieverblijfplaats en in mindere mate Noord-Frankrijk. Het Brits dagtoerisme op individuele basis is beperkt (met in 2014 een piek van slechts 3 500 bezoekers).

Net als bij de Britse individuele herdenkingsbezoekers gaat ook bij de Britse scholen de voorkeur uit naar een vakantieverblijfplaats in de Westhoek zelf. In 2013 bedroeg het aandeel van dit segment 52% (op het totaal van alle Britse schoolbezoekers). Tijdens de herdenkingsjaren bleef dit aandeel schommelen rond de 50%, met uitzondering van 2018 toen het tot 64% piekte. Voor Britse scholen met verblijf in de Westhoek was het symbooljaar 2018 dan ook het topjaar (met 61 000 verblijfstoeristen), gevolgd door 2014 (met 55 000 verblijfstoeristen). Tijdens de tussenliggende jaren lag het volume van dit segment op ongeveer 45 000. Het valt op dat Britse scholen tijdens de eerste helft van de herdenkingsperiode (2014-2016) iets vaker uitweken naar een verblijfplaats buiten de Westhoek dan tijdens de tweede helft (2017-2018), toen het verblijfstoerisme buiten de regio opnieuw terugviel tot op het niveau van 2013 (ongeveer

21 000 verblijfstoeristen). Ongeveer een kwart van de Britse scholen die kiezen voor een verblijfplaats buiten de Westhoek, logeren elders in West-Vlaanderen, de helft kiest voor Noord-Frankrijk. Voor heel wat Britse scholen blijft ook een daguitstap naar het WOI-erfgoed van de Westhoek een interessante optie. Reeds in 2013 maar ook in 2014 en 2017 koos meer dan een kwart van de Britse schoolbezoekers voor een daguitstap.

Britse volwassengroepen kiezen gemiddeld gezien iets vaker voor een verblijf buiten de Westhoek, al zijn de verschillen met het aandeel dat voor een verblijf in de Westhoek kiest eerder klein. Ongeveer de helft van de Britse volwassenengroepen die buiten de Westhoek verblijven, opteert voor een verblijf in Noord-Frankrijk, de andere helft kiest voor België (voornamelijk voor de Vlaamse kunststeden). Het Brits dagtoerisme in groep is beperkt en is in de loop van de herdenkingsperiode blijven afnemen tot ongeveer 3%.

Tabel 16

Evolutie Britse WOI-herdenkingsbezoekers naar type toerist en dagtoerist / verblijfstoerist, 2013-2018

Type		2013		2014		2015		2016		2017		2018	
		vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%
IND	DT	1 100	3,1	3 500	5,2	1 200	2,1	900	1,9	2 800	4,2	1 600	2,1
	VT b WH	12 200	34,1	21 700	32,0	17 200	30,4	15 600	32,9	23 700	35,6	25 400	34,0
	VT WH	22 500	62,8	42 700	62,9	38 100	67,4	30 900	65,2	40 100	60,2	47 800	63,9
	Totaal	35 800	100,0	67 900	100,0	56 500	100,0	47 400	100,0	66 600	100,0	74 800	100,0
SCH	DT	26 100	26,6	32 600	28,2	15 700	18,0	13 900	16,2	22 000	25,4	13 400	14,0
	VT b WH	20 900	21,3	28 000	24,3	26 900	30,9	26 000	30,2	20 700	23,9	21 500	22,5
	VT WH	51 200	52,1	54 800	47,5	44 500	51,1	46 000	53,5	43 900	50,7	60 700	63,5
	Totaal	98 200	100,0	115 400	100,0	87 100	100,0	86 000	100,0	86 600	100,0	95 600	100,0
GRP	DT	2 500	12,1	4 100	8,6	1 200	5,2	1 100	5,2	500	2,5	600	2,6
	VT b WH	9 000	43,5	23 300	48,8	12 200	52,6	8 000	38,1	9 800	48,8	12 400	54,4
	VT WH	9 200	44,4	20 300	42,6	9 800	42,2	11 900	56,7	9 800	48,8	9 800	43,0
	Totaal	20 700	100,0	47 700	100,0	23 200	100,0	21 000	100,0	20 100	100,0	22 800	100,0

IND = Individuele bezoekers; SCH = Bezoekers in schoolgroep; GRP = Bezoekers in volwassenengroep

DT = Dagtoerist vanuit woonplaats; VT b WH = Verblijfstoerist buiten de Westhoek; VT WH = Verblijfstoerist in de Westhoek

3.2.5 Evoluties Nederland

3.2.5.1 Naar type bezoeker

Tabel 17 toont de evolutie van de Nederlandse WOI-herdenkingsbezoekers naar type bezoeker voor de periode 2013-2018.

Het aandeel van de individuele Nederlandse herdenkingsbezoekers op het totaal van de Nederlanders bedroeg vóór de herdenking 51%, goed voor een volume van ongeveer 24 000 bezoekers. Piekjaar voor de Nederlandse individuele bezoekers was 2014 met 44 000 bezoekers. Daarna viel dit segment terug op het niveau van vóór de herdenking (al zien we wel schommelingen in het aandeel omwille van schommelingen in de volumes schoolgroepen).

Waar we in 2014 en 2015 in eerste instantie een daling opmerkten van het volume van Nederlandse schoolbezoekers ten opzichte van 2013, zien we dit in de tweede helft van de herdenkingsperiode (2016-2018) opnieuw toenemen tot het relatief stabiele niveau van ongeveer 22 000 schoolbezoekers op jaarbasis (iets meer dan in 2013). De laatste drie jaar van de herdenking is het aandeel van de Nederlandse individuele bezoekers en dat van de schoolbezoekers ongeveer even groot (ongeveer 48%).

Het Nederlands groepstoerisme (volwassenengroepen) is beperkt en is in de loop van de herdenkingsperiode blijven afnemen tot ongeveer 3%.

Tabel 17

Evolutie Nederlandse WOI-herdenkingsbezoekers naar type bezoeker, 2013-2018

Type bezoeker	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%
Indiv. bezoekers	23 800	50,5	43 700	65,5	25 600	58,9	20 600	45,7	22 100	47,7	22 300	47,9
Bezoekers in schoolgroep	20 200	42,9	15 500	23,2	15 600	35,9	22 400	49,7	22 400	48,4	22 800	48,9
Bezoekers in volwassenengroep	3 100	6,6	7 500	11,2	2 300	5,3	2 100	4,7	1 800	3,9	1 500	3,2
Totaal	47 100	100,0	66 700	100,0	43 500	100,0	45 100	100,0	46 300	100,0	46 600	100,0

Tijdens de volledige herdenkingsperiode 2014-2018 brachten ongeveer 135 000 Nederlandse WOI-herdenkingstoeristen op individuele basis een bezoek aan de Westhoek (54% van het totaal aantal Nederlandse bezoekers). Daarnaast waren er een kleine 100 000 Nederlandse schoolbezoekers (40%) en ook 15 000 Nederlandse groepsbezoekers (6%).

3.2.5.2 Naar dagtoerist / verblijfstoerist

Tabel 18 geeft de evolutie weer van de Nederlandse WOI-herdenkingsbezoekers naar type verblijf.

Tabel 18

Evolutie Nederlandse WOI-herdenkingsbezoekers naar dagtoerist / verblijfstoerist, 2013-2018

Dagtoerist / verblijfstoerist	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%
Dagtoerist vanuit woonplaats	17 400	36,9	18 800	28,2	11 900	27,4	13 900	30,8	19 500	42,1	15 900	34,1
Verblijfstoerist buiten de Westhoek	10 200	21,7	14 700	22,0	9 000	20,7	8 200	18,2	8 500	18,4	9 200	19,7
Verblijfstoerist in de Westhoek	19 500	41,4	33 200	49,8	22 600	52,0	23 000	51,0	18 300	39,5	21 500	46,1
Totaal	47 100	100,0	66 700	100,0	43 500	100,0	45 100	100,0	46 300	100,0	46 600	100,0

Net als bij de Britten zijn de verblijfstoeristen in de Westhoek ook binnen de Nederlandse markt het belangrijkste segment, al is het verschil met de dagtoeristen er wel veel kleiner dan bij de Britten. In 2013 bedroeg het aandeel van het Nederlands verblijfstoerisme in de Westhoek 41% op het totaal van alle Nederlandse herdenkingsbezoekers. Tijdens de herdenkingsjaren was dit

aandeel steeds hoger dan in 2013, op 2017 na toen het volume van Nederlandse verblijfstoeristen in de Westhoek afnam tot ongeveer 18 000 bezoekers.

Het dagtoerisme is voor het herdenkingstoerisme vanuit Nederland een belangrijk segment, goed voor ongeveer een derde van het aantal Nederlandse bezoekers. In 2017 piekte het volume Nederlandse herdenkingsbezoekers op daguitstap op bijna 20 000, iets meer dan in 2014.

Ongeveer een vijfde van de Nederlandse herdenkingsbezoekers bezoekt het WOI-erfgoed van de Westhoek vanuit een vakantieplaats buiten de Westhoek, vooral vanaf de Kust of vanuit Brugge of een andere Vlaamse kunststad (slechts een minderheid logeert in Noord-Frankrijk). Op de piek van 2014 na bleef dit volume gedurende de herdenkingsperiode relatief stabiel.

Tijdens de volledige herdenkingsperiode 2014-2018 waren een kleine 120 000 Nederlandse herdenkingsbezoekers verblijfstoerist in de Westhoek (48% van het totaal aantal Nederlandse bezoekers). 80 000 Nederlanders kwamen als dagtoerist (32%) en een kleine 50 000 Nederlandse bezoekers verbleven in één van de omliggende regio's (20%).

3.2.5.3 Naar type bezoeker en dagtoerist / verblijfstoerist

Tabel 19 geeft de combinatie weer van het type Nederlandse bezoeker en het feit of die dag- dan wel verblijfstoerist is.

In 2013 koos ongeveer de helft van de Nederlandse individuele herdenkingsbezoekers voor een vakantieverblijfplaats in de Westhoek. Tijdens de herdenkingsjaren steeg dit aandeel tot ongeveer 6 op 10. Het piekjaar was 2014 met bijna 26 000 Nederlandse individuele verblijfstoeristen in de Westhoek. Na 2014 viel dit segment terug op ongeveer 13 000 à 15 000 verblijfstoeristen in de Westhoek op jaarbasis, iets boven het niveau van vóór de herdenking. Ongeveer 1 op 3 Nederlandse individuele herdenkingsbezoekers bezocht het WOI-erfgoed vanuit een vakantieverblijfplaats buiten de Westhoek. Dagtoeristische uitstappen vanuit Nederland zijn goed voor 11% à 13% van de Nederlandse individuele herdenkingsbezoekers. In volume is er ten opzichte van 2013 en 2014 een daling merkbaar in het dagtoerisme ten gunste van het verblijfstoerisme.

Bij de Nederlandse schoolgroepen kiest meer dan de helft van de bezoekers voor een daguitstap. In 2014 en ook in 2017 was dit zelfs meer dan 70%. Als men niet voor een daguitstap opteert, gaat de voorkeur van Nederlandse scholen eerder uit naar een verblijfplaats in de Westhoek dan naar een verblijfplaats buiten de regio.

Nederlandse volwassenengroepen zijn beperkt in volume en komen sinds 2016 in ongeveer gelijke mate als dagtoerist, verblijfstoerist in de Westhoek of erbuiten.

Tabel 19

Evolutie Nederlandse WOI-herdenkingsbezoekers naar type toerist en dagtoerist / verblijfstoerist, 2013-2018

Type		2013		2014		2015		2016		2017		2018	
		vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%	vol.	%
IND	DT	4 600	19,3	4 600	10,5	2 700	10,5	2 300	11,2	2 900	13,1	2 900	13,0
	VT b WH	7 000	29,4	13 500	30,9	7 400	28,9	5 400	26,2	6 200	28,1	6 200	27,8
	VT WH	12 200	51,3	25 600	58,6	15 500	60,5	12 800	62,1	12 900	58,4	13 300	59,6
	Totaal	23 800	100,0	43 700	100,0	25 600	100,0	20 600	100,0	22 100	100,0	22 300	100,0
SCH	DT	11 600	57,4	11 300	72,9	8 300	53,2	11 000	49,1	16 000	71,4	12 400	54,4
	VT b WH	2 500	12,4	600	3,9	1 300	8,3	1 900	8,5	1 700	7,6	2 700	11,8
	VT WH	6 100	30,2	3 600	23,2	6 000	38,5	9 500	42,4	4 700	21,0	7 700	33,8
	Totaal	20 200	100,0	15 500	100,0	15 600	100,0	22 400	100,0	22 400	100,0	22 800	100,0
GRP	DT	1 200	38,7	2 900	38,7	900	39,1	600	28,6	600	33,3	600	40,0
	VT b WH	700	22,6	600	8,0	300	13,0	800	38,1	600	33,3	400	26,7
	VT WH	1 200	38,7	4 000	53,3	1 100	47,8	700	33,3	600	33,3	500	33,3
	Totaal	3 100	100,0	7 500	100,0	2 300	100,0	2 100	100,0	1 800	100,0	1 500	100,0

IND = Individuele bezoekers; SCH = Bezoekers in schoolgroep; GRP = Bezoekers in volwassenengroep

DT = Dagtoerist vanuit woonplaats; VT b WH = Verblijfstoerist buiten de Westhoek; VT WH = Verblijfstoerist in de Westhoek

4 Omzet herdenkingstoerisme Westhoek

De totale omzet van het WOI-herdenkingstoerisme in de Westhoek bestaat uit de bestedingen van verblijfstoeristen in de Westhoek, van verblijfstoeristen buiten de regio en van dagtoeristen vanuit hun eigen woonplaats.

Voor de berekening van de omzet worden enkel de bestedingen in de Westhoek in rekening gebracht. De kosten voor bijvoorbeeld het logies van verblijfstoeristen die buiten de Westhoek logeren worden dus niet meegerekend. Bovendien kijken we enkel naar de WOI-herdenkingsbezoekers die niet in de regio wonen en koopkracht binnenbrengen in de regio.

Tabel 20 geeft de totale bestedingen weer van WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek naar type bezoeker voor de periode 2013-2018.

In 2013 bracht het WOI-herdenkingstoerisme in de Westhoek in totaal 39,7 miljoen euro aan bestedingen binnen in de regio. Topjaar was uiteraard 2014 met ruim 76 miljoen euro, gevolgd door 2018 met bijna 67 miljoen euro. In 2015, 2016 en 2017 bedroeg de omzet respectievelijk 52, 54 en 59 miljoen euro¹⁵.

De totale omzet voor de volledige herdenkingsperiode 2014-2018 wordt op **308 miljoen euro** geraamd.

62% van de totale omzet (192 miljoen euro) komt op rekening van de individuele bezoekers. Bezoekers in schoolgroepen zijn goed voor 26% van de omzet (of 79 miljoen euro), bezoekers in volwassenengroepen voor 12% (37 miljoen euro).

Tabel 20

Totale bestedingen van WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek naar type bezoeker, in miljoen euro, 2013-2018

Type bezoeker	2013		2014		2015		2016		2017		2018 ¹⁶		TOTAAL 2014-2018	
	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%
Indiv. bezoekers	21,9	55,2	46,8	61,3	32,5	62,1	32,9	60,7	38,0	64,7	41,7	62,6	191,9	62,3
Bezoekers in schoolgroep	12,8	32,2	17,4	22,8	14,0	26,8	14,8	27,3	14,5	24,7	18,3	27,5	79,0	25,6
Bezoekers in volwassenengroep	5,0	12,6	12,0	15,7	5,9	11,3	6,6	12,2	6,3	10,7	6,5	9,8	37,3	12,1
Totaal	39,7	100,0	76,3	100,0	52,3	100,0	54,2	100,0	58,7	100,0	66,6	100,0	308,1	100,0

Het percentage omzet dat gerealiseerd werd door individuele bezoekers is toegenomen van 55% vóór de herdenking naar 61% à 65% tijdens de herdenkingsperiode. Het percentage omzet van bezoekers in schoolgroepen daalde van 32% vóór de herdenking naar 23% à 27% tussen

¹⁵ De bestedingen werden in detail in kaart gebracht in de onderzoeken van 2013 en 2017. Voor de berekening van de omzet in 2014 en 2015 werden de geïndexeerde bestedingsbedragen van 2013 gebruikt, voor de inschatting van de omzet van 2016 werden de bestedingen van 2017 met terugwerkende kracht gedeïndexeerd.

¹⁶ Voorlopige cijfers

2014 en 2018. Het percentage omzet van volwassenengroepen bleef tot en met 2016 relatief stabiel, maar daalde daarna licht.

Tabel 21 geeft de totale bestedingen weer van WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek naar daguitstap of verblijf voor de periode 2013-2018.

82% van de totale omzet (253 miljoen euro) komt op rekening van het verblijfstoerisme in de Westhoek. Het verblijfstoerisme buiten de regio is goed voor 10% van de omzet (of 29 miljoen euro), het dagtoerisme voor 8% (26 miljoen euro).

Tabel 21

Totale bestedingen van WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek naar daguitstap/verblijf, in miljoen euro, 2013-2018

Dagtoerist / verblijfstoerist	2013		2014		2015		2016		2017		2018		TOTAAL 2014-2018	
	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%
Dagtoerist vanuit woonplaats	4,3	10,9	8,6	11,3	4,0	7,6	3,7	6,8	4,8	8,1	4,9	7,3	26,0	8,4
Verblijfstoerist buiten de Westhoek	3,7	9,3	7,5	9,8	6,0	11,5	4,3	7,9	5,7	9,7	5,7	8,5	29,2	9,5
Verblijfstoerist in de Westhoek	31,7	79,8	60,2	78,9	42,3	80,9	46,2	85,2	48,2	82,1	56,0	84,2	252,9	82,1
Totaal	39,7	100,0	76,3	100,0	52,3	100,0	54,2	100,0	58,7	100,0	66,6	100,0	308,1	100,0

Het percentage omzet dat gerealiseerd werd door verblijfstoeristen in de Westhoek is tijdens de herdenkingsperiode toegenomen tot 84% in 2018. Het percentage omzet uit dagtoerisme bedroeg in 2013 en 2014 nog 11%, maar is daarna afgenomen ten gunste van het verblijfstoerisme.

Tabel 22 geeft de bestedingen weer van WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek opgesplitst naar lokale actoren.

Tabel 22

Totale bestedingen van WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek naar lokale actoren, in miljoen euro, 2013-2018

Lokale actoren	2013		2014		2015		2016		2017		2018		TOTAAL 2014-2018	
	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%
Logies	14,8	37,3	27,8	36,4	19,6	37,5	22,7	41,9	23,7	40,4	27,5	41,3	121,3	39,4
Reca	13,0	32,7	26,2	34,3	17,4	33,2	16,3	30,1	18,3	31,2	20,2	30,3	98,4	31,9
Aankoop levensmiddelen	2,0	5,0	3,5	4,6	2,5	4,7	2,5	4,6	2,7	4,6	3,1	4,7	14,3	4,6
Shopping	4,4	11,1	8,0	10,5	5,6	10,7	6,1	11,3	6,7	11,4	7,6	11,3	34,0	11,0
Toegangsprijs	2,9	7,3	5,8	7,6	3,8	7,3	4,0	7,4	4,5	7,7	5,0	7,5	23,1	7,5
Transport	2,2	5,5	4,3	5,6	2,9	5,6	2,2	4,1	2,5	4,3	2,8	4,1	14,7	4,8
Andere	0,4	1,0	0,9	1,2	0,6	1,1	0,4	0,7	0,4	0,7	0,5	0,7	2,8	0,9
Totaal	39,7	100,0	76,3	100,0	52,3	100,0	54,2	100,0	58,7	100,0	66,6	100,0	308,1	100,0

Over de volledige herdenkingsperiode 2014-2018 gaat gemiddeld 39% van de bestedingen naar logiesuitbaters in de Westhoek, 32% naar uitbatingen van eet- en drankgelegenheden en 16% naar winkels (levensmiddelen en shopping).

Tabel 23 toont de omzet in de Westhoek naar herkomst, opgesplitst naar binnenland versus buitenland.

Gemiddeld over de volledige herdenkingsperiode 2014-2018 werd 71% van de omzet van het herdenkingstoerisme in de Westhoek gerealiseerd door bezoekers uit het buitenland (218 miljoen euro). De Belgen waren goed voor 29% van de omzet (90 miljoen euro). Vooral in 2014 was het aandeel van de omzet gerealiseerd door Belgen (37%) groter dan vóór de herdenking of dan de jaren erna. Vanaf 2015 is het aandeel van de omzet gerealiseerd door buitenlandse bezoekers stelselmatig toegenomen (tot 75% in 2018), terwijl dat van de Belgen daalde.

Tabel 23

Totale bestedingen van WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek naar herkomst (binnenland/buitenland), in miljoen euro, 2013-2018

Dagtoerist / verblijfstoerist	2013		2014		2015		2016		2017		2018		TOTAAL 2014-2018	
	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%
Binnenland	12,0	30,2	28,5	37,4	15,4	29,4	14,3	26,4	15,2	25,9	17,0	25,5	90,4	29,3
Buitenland	27,7	69,8	47,8	62,6	36,9	70,6	39,9	73,6	43,5	74,1	49,6	74,5	217,7	70,7
Totaal	39,7	100,0	76,3	100,0	52,3	100,0	54,2	100,0	58,7	100,0	66,6	100,0	308,1	100,0

Tabel 24 toont voor de jaren 2013-2018 de omzet in de Westhoek naar herkomst (binnenland versus buitenland), maar nu opgesplitst naar dagtoerist/verblijfstoerist.

In het rechterdeel van de tabel zien we dat het grootste percentage van de omzet jaar na jaar gerealiseerd wordt door de verblijfstoeristen in de Westhoek, met name die uit het buitenland. Hun aandeel in de omzet neemt toe van 59% in 2013 naar 66% in 2018 (in absolute termen van 23,5 miljoen euro naar 44 miljoen euro). Het aandeel in de omzet van de Belgische verblijfstoeristen in de Westhoek piekte in 2014 op 25% maar zakte globaal van 21% vóór de herdenking naar 18% in 2018.

Tabel 24

Totale bestedingen van WOI toeristen in de Westhoek naar herkomst (binnenland/buitenland) en daguitstap/verblijf, in miljoen euro, 2013-2018

2013	dag- toerist	verblijf buiten WH	verblijf in WH	TOT		dag- toerist	verblijf buiten WH	verblijf in WH	TOT
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Binnenland	2,6	1,2	8,2	12,0		6,5	3,0	20,7	30,2
Buitenland	1,7	2,5	23,5	27,7		4,3	6,3	59,2	69,8
Totaal	4,3	3,7	31,7	39,7		10,8	9,3	79,8	100,0
2014	dag- toerist	verblijf buiten WH	verblijf in WH	dag- toerist		dag- toerist	verblijf buiten WH	verblijf in WH	TOT
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Binnenland	6,2	3,0	19,3	28,5		8,1	3,9	25,3	37,4
Buitenland	2,4	4,5	40,9	47,8		3,1	5,9	53,6	62,6
Totaal	8,6	7,5	60,2	76,3		11,3	9,8	78,9	100,0

(Vervolg tabel 24)

2015	dag-toerist	verblijf buiten WH	verblijf in WH	dag-toerist		dag-toerist	verblijf buiten WH	verblijf in WH	dag-toerist
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Binnenland	2,8	2,2	10,4	15,4		5,4	4,2	19,9	29,4
Buitenland	1,2	3,7	32,0	36,9		2,3	7,1	61,2	70,6
Totaal	4,0	5,9	42,4	52,3		7,6	11,3	81,4	100,0
2016	dag-toerist	verblijf buiten WH	verblijf in WH	dag-toerist		dag-toerist	verblijf buiten WH	verblijf in WH	dag-toerist
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Binnenland	2,6	1,0	10,6	14,3		4,8	1,8	19,6	26,4
Buitenland	1,1	3,3	35,6	39,9		2,0	6,1	65,7	73,6
Totaal	3,7	4,3	46,2	54,2		6,8	7,9	85,2	100,0
2017	dag-toerist	verblijf buiten WH	verblijf in WH	dag-toerist		dag-toerist	verblijf buiten WH	verblijf in WH	dag-toerist
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Binnenland	3,2	1,5	10,4	15,2		5,5	2,6	17,7	25,9
Buitenland	1,6	4,2	37,8	43,5		2,7	7,2	64,4	74,1
Totaal	4,8	5,7	48,2	58,7		8,2	9,7	82,1	100,0
2018	dag-toerist	verblijf buiten WH	verblijf in WH	dag-toerist		dag-toerist	verblijf buiten WH	verblijf in WH	dag-toerist
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Binnenland	3,6	1,4	12,0	17,0		5,4	2,2	18,0	25,6
Buitenland	1,3	4,3	44,0	49,6		1,9	6,4	66,1	74,4
Totaal	4,9	5,7	56,0	66,6		7,3	8,6	84,1	100,0

Tabel 25 toont eveneens de omzet in de Westhoek naar herkomst (binnenland versus buitenland), maar nu opgesplitst naar type bezoeker.

In het rechterdeel van de tabel zien we dat het aandeel van de omzet van individuele bezoekers is toegenomen van 55% in 2013 naar meer dan 60% tijdens de herdenkingsperiode. Vooral het aandeel van de omzet van individuele bezoekers uit het buitenland – waar jaar na jaar het grootste percentage van de omzet gerealiseerd wordt – nam toe van 34% in 2013 naar ongeveer 45% op het einde van de herdenkingsperiode.

Het valt ook op dat het aandeel van de omzet van scholen gedaald is van 32% vóór de herdenking naar ongeveer 25% tijdens de herdenking. Met uitzondering van 2014 blijft de omzet die door scholen uit het buitenland wordt gerealiseerd, wel steeds groter dan de omzet door Belgische individuele herdenkingsbezoekers. Het aandeel van de omzet van volwassenengroepen piekte in 2014 (16%), maar nam naar het einde van de herdenkingsperiode af naar ongeveer 10%.

Tabel 25

Totale bestedingen van WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek naar herkomst (binnenland/buitenland) en type bezoeker, in miljoen euro, 2013-2018

2013	IND	SCH	GRP	TOT		IND	SCH	GRP	TOT
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Binnenland	8,6	2,2	1,2	12,0		21,7	5,5	3,0	30,2
Buitenland	13,3	10,6	3,8	27,7		33,5	26,7	9,6	69,8
Totaal	21,9	12,8	5,0	39,7		55,2	32,2	12,6	100,0

(Vervolg tabel 25)

2014	IND	SCH	GRP	TOT		IND	SCH	GRP	TOT
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Binnenland	20,2	4,6	3,8	28,5		26,5	6,0	5,0	37,4
Buitenland	26,6	12,8	8,2	47,8		34,9	16,8	10,7	62,6
Totaal	46,8	17,4	12,0	76,3		61,3	22,8	15,7	100,0
2015	IND	SCH	GRP	TOT		IND	SCH	GRP	TOT
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Binnenland	10,6	3,0	1,8	15,4		20,3	5,7	3,4	29,4
Buitenland	21,9	11,0	4,1	36,9		41,9	21,0	7,8	70,6
Totaal	32,5	14,0	5,9	52,3		62,1	26,8	11,3	100,0
2016	IND	SCH	GRP	TOT		IND	SCH	GRP	TOT
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Binnenland	9,9	2,5	1,8	14,3		18,3	4,6	3,3	26,4
Buitenland	22,9	12,2	4,8	39,9		42,3	22,5	8,9	73,6
Totaal	32,9	14,8	6,6	54,2		60,7	27,3	12,2	100,0
2017	IND	SCH	GRP	TOT		IND	SCH	GRP	TOT
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Binnenland	10,9	3,0	1,4	15,2		18,6	5,1	2,4	25,9
Buitenland	27,1	11,5	4,9	43,5		46,2	19,6	8,3	74,1
Totaal	38,0	14,5	6,3	58,7		64,7	24,7	10,7	100,0
2018	IND	SCH	GRP	TOT		IND	SCH	GRP	TOT
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Binnenland	11,9	3,7	1,4	17,0		17,8	5,6	2,2	25,6
Buitenland	29,9	14,6	5,1	49,6		44,8	22,0	7,6	74,4
Totaal	41,7	18,3	6,5	66,6		62,6	27,6	9,8	100,0

Tabel 26 toont de omzet van het herdenkingstoerisme in de Westhoek, inclusief het detail voor de Britse markt, de belangrijkste buitenlandse markt.

Het herdenkingstoerisme vanuit het Verenigd Koninkrijk vertegenwoordigt 45% van de totale omzet van herdenkingstoerisme in de Westhoek, goed voor 138 miljoen euro over de volledige herdenkingsperiode 2014-2018. Door het grotere aandeel van Belgische bezoekers in 2014 zakte het aandeel van de omzet door Britten in 2014 tot 40%, maar naar het einde van de herdenkingsperiode nam het toe tot ongeveer 50%.

Tabel 26

Totale bestedingen van WOI-herdenkingsbezoekers in de Westhoek naar land van herkomst, in miljoen euro, 2013-2018

Dagtoerist / verblijfstoerist	2013		2014		2015		2016		2017		2018		TOTAAL 2014-2018	
	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%	milj. euro	%
Belgen	12,0	30,2	28,5	37,4	15,4	29,4	14,3	26,4	15,2	25,9	17,0	25,5	90,4	29,3
Britten	18,0	45,3	30,5	40,0	23,3	44,6	24,2	44,6	27,2	46,3	33,1	49,7	138,3	44,9
Andere	9,7	24,4	17,3	22,7	13,6	26,0	15,7	29,0	16,3	27,8	16,5	24,8	79,4	25,8
Totaal	39,7	100,0	76,3	100,0	52,3	100,0	54,2	100,0	58,7	100,0	66,6	100,0	308,1	100,0

Tabel 27 tenslotte toont de zelfde gegevens als tabel 24 (omzet opgesplitst naar type bezoeker), maar hier met voor het buitenland de opsplitsing naar Britten en andere herkomstlanden.

In het rechterdeel van de tabel zien we dat in 2013 en 2014 de Belgische individuele bezoekers het grootste percentage van de omzet realiseerden (resp. 22% en 27%) en dat het vanaf 2015 vooral de Britse individuele bezoekers waren die hiervoor zorgden. Ook valt op dat door de forse toename van het aantal individuele bezoekers tijdens de herdenkingsperiode, het aandeel in de omzet van de Britse scholen is teruggevallen van 21% in 2013 naar ongeveer 17% tijdens de herdenking. Niettemin blijven de Britse scholen een zeer belangrijke rol spelen zowel in de totale omzet van het herdenkingstoerisme als specifiek in die van Britten (12 miljoen euro in 2018). De Britse scholen zijn qua omzet belangrijker dan de Belgische scholen omdat het bij de Britten veelal gaat om verblijfstoerisme, bij de Belgen meer om dagtoerisme.

Tabel 27

Totale bestedingen van WOI toeristen in de Westhoek naar land van herkomst en type bezoeker, in miljoen euro, 2013-2018

2013	IND	SCH	GRP	TOT		IND	SCH	GRP	TOT
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Belgen	8,6	2,2	1,2	12,0		21,7	5,5	3,0	30,2
Britten	6,5	8,4	3,1	18,0		16,4	21,2	7,8	45,3
Andere	6,8	2,2	0,7	9,7		17,1	5,5	1,8	24,4
Totaal	21,9	12,8	5,0	39,7		55,2	32,2	12,6	100,0
2014	IND	SCH	GRP	TOT		IND	SCH	GRP	TOT
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Belgen	20,2	4,6	3,8	28,5		26,5	6,0	5,0	37,4
Britten	13,0	10,7	6,7	30,5		17,0	14,0	8,8	40,0
Andere	13,6	2,1	1,5	17,3		17,8	2,8	2,0	22,7
Totaal	46,8	17,4	12,0	76,3		61,3	22,8	15,7	100,0
2015	IND	SCH	GRP	TOT		IND	SCH	GRP	TOT
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Belgen	10,6	3,0	1,8	15,4		20,3	5,7	3,4	29,4
Britten	11,7	8,6	3,0	23,3		22,4	16,4	5,7	44,6
Andere	10,2	2,4	1,1	13,6		19,5	4,6	2,1	26,0
Totaal	32,5	14,0	5,9	52,3		62,1	26,8	11,3	100,0
2016	IND	SCH	GRP	TOT		IND	SCH	GRP	TOT
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Belgen	9,9	2,5	1,8	14,3		18,3	4,6	3,3	26,4
Britten	11,1	9,3	3,9	24,2		20,5	17,2	7,2	44,6
Andere	11,8	2,9	0,9	15,7		21,8	5,4	1,7	29,0
Totaal	32,9	14,8	6,6	54,2		60,7	27,3	12,2	100,0
2017	IND	SCH	GRP	TOT		IND	SCH	GRP	TOT
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Belgen	10,9	3,0	1,4	15,2		18,6	5,1	2,4	25,9
Britten	14,9	9,0	3,3	27,2		25,4	15,3	5,6	46,3
Andere	12,2	2,5	1,6	16,3		20,8	4,3	2,7	27,8
Totaal	38,0	14,5	6,3	58,7		64,7	24,7	10,7	100,0

(Vervolg tabel 27)

2018	IND	SCH	GRP	TOT		IND	SCH	GRP	TOT
	milj. €	milj. €	milj. €	milj. €		%	%	%	%
Belgen	11,9	3,7	1,4	17,0		17,9	5,6	2,1	25,5
Britten	18,0	11,7	3,4	33,1		27,0	17,6	5,1	49,7
Andere	11,9	2,9	1,7	16,5		17,9	4,4	2,6	24,8
Totaal	41,7	18,3	6,5	66,6		62,6	27,5	9,8	100,0

5 Samenvattende conclusies

5.1 Globale volumes WOI-herdenkingstoerisme Westhoek

- Volumes WOI-herdenkingstoerisme in de Westhoek:
 - Periode 2006-2012: gemiddeld 360.000 bezoekers
 - 2013: 415 500 bezoekers Aanloopjaar naar de herdenking
 - 2014: 789 500 bezoekers Topjaar; symbooljaar (begin van de oorlog)
 - 2015: 500 500 bezoekers Start herdenking voor ANZAC-landen
 - 2016: 447 600 bezoekers Herdenkingsluw jaar
 - 2017: 514 700 bezoekers Herdenking Mijnslag, Slag bij Passendale
 - 2018: 541 500 bezoekers Symbooljaar (einde van de oorlog)
- Totaal herdenkingsperiode 2014-2018 (5 jaar):
 - Vooropgesteld target:
 - 500 000 herdenkingsbezoekers per herdenkingsjaar
 - 2,5 miljoen bezoekers voor de 5 jaar
 - Totaal aantal WOI-herdenkingsbezoekers: **2,8 miljoen bezoekers**

Naar type bezoeker:

49% bezoekers op individuele basis:	1 370 000 bezoekers
38% schoolbezoekers:	1 050 000 bezoekers
13% groepsbezoekers (volwassenen):	360 000 bezoekers

Naar dagtoerisme / verblijfstoerisme:

35% dagtoeristen:	957 000 bezoekers
38% verblijfstoeristen in de Westhoek:	1 061 000 bezoekers
27% verblijfstoeristen buiten Westhoek:	761 000 bezoekers
○ 19% in Vlaanderen	520 000 bezoekers
▪ 11% aan de Kust	311 000 bezoekers
▪ 4% in Brugge	104 000 bezoekers
▪ 4% elders in Vlaanderen	105 000 bezoekers
○ 1% in Brussel / Wallonië	31 000 bezoekers
○ 7% in Noord-Frankrijk	185 000 bezoekers
○ 1% elders	25 000 bezoekers

Naar land van herkomst:

47% binnenland:	1 321 000 bezoekers
53% buitenland:	1 458 000 bezoekers
○ 33% Verenigd Koninkrijk	920 000 bezoekers
○ 9% Nederland	250 000 bezoekers
○ 5,5% intercontinentale markten	153 000 bezoekers
▪ 2,0% Australië	55 000 bezoekers
▪ 1,7% Canada	48 000 bezoekers
▪ 1,3% USA	37 000 bezoekers
▪ 0,5% Nieuw-Zeeland	13 000 bezoekers
○ 1,5% Frankrijk	42 000 bezoekers
○ 1,5% Duitsland	38 000 bezoekers
○ 0,5% Ierland	14 000 bezoekers
○ 1,5% andere landen	44 000 bezoekers

- ComingWorldRememberMe (CWRM) (april-nov 2018): 257 000 bezoekers waarvan
 - 214 000 unieke bezoekers (d.w.z. bezoek aan CWRM niet gecombineerd met onderzoekssite) en
 - 43 000 bezoekers die ook één of meerdere onderzoekssites bezochten.
- Globaal volume WOI-herdenkingstoerisme Westhoek 2014-2018 incl. de unieke bezoekers aan CWRM: **3 miljoen bezoekers**

5.2 Omzet WOI-herdenkingstoerisme Westhoek

- Omzet in de Westhoek van het WOI-herdenkingstoerisme:
 - 2013: 39,7 miljoen €
 - 2014: 76,3 miljoen €
 - 2015: 52,3 miljoen €
 - 2016: 54,2 miljoen €
 - 2017: 58,7 miljoen €
 - 2018: 66,6 miljoen €
- Totaal herdenkingsperiode 2014-2018 (5 jaar): **308 miljoen euro**

Naar type bezoeker:

62% door individuele bezoekers:	191,9 miljoen €
26% door schoolbezoekers:	79,0 miljoen €
12% door bezoekers in volwassenengroepen:	37,3 miljoen €

Naar dagtoerisme / verblijfstoerisme:

82% door verblijfstoerisme in de Westhoek:	252,9 miljoen €
10% door verblijfstoerisme buiten de Westhoek:	29,2 miljoen €
8% door dagtoerisme vanuit de woonplaats:	26,0 miljoen €

Naar herkomst:

29% door Belgen:	90,4 miljoen €
45% door Britten:	138,3 miljoen €
26% door andere:	79,4 miljoen €

5.3 Vaststellingen en evoluties 2014-2018 tegenover 2013

- Type bezoeker:
 - Relatief meer bezoekers op individuele basis dan vóór de herdenking (piek in 2014).
 - Bezoekers in schoolverband piekten in de symbooljaren 2014 en 2018.
 - Bezoekers in groepsverband (volwassenen) piekten in 2014 (en 2015).
- Dagtoerisme / verblijfstoerisme:
 - Relatief minder dagtoeristen dan vóór de herdenking (piek in 2014).
 - Relatief meer verblijfstoeristen dan vóór de herdenking, zowel in de Westhoek (piek in de symbooljaren 2014 en 2018) als erbuiten (piek in 2014).
 - Van de verblijfstoeristen buiten de Westhoek verbleef gemiddeld 68% in Vlaanderen (vooral aan de Kust en in Brugge), 4% in Wallonië/Brussel, 24% in Noord-Frankrijk en 4% elders.

- Herkomst:
 - Verhouding binnenland-buitenland bleef vrij stabiel (44%-56%); enkel in 2014 was deze verhouding omgekeerd (54%-46%).
 - Toegenomen internationalisering met Verenigd Koninkrijk (33% marktaandeel), Nederland (9%) en de intercontinentale markten Australië, Canada, de Verenigde Staten en Nieuw-Zeeland (samen 6%) als belangrijkste buitenlandse markten. Aandeel Britse markt binnen buitenlandse markten daalt.
 - Relatief meer individuele bezoekers dan vóór de herdenking; status quo bij scholen.
 - Helft buitenlandse WOI-herdenkingsbezoekers is verblijfstoerist in de Westhoek.
- Evoluties in de binnenlandse markt:
 - 1ste markt qua volume (47% marktaandeel), 2de markt qua bestedingen in Westhoek.
 - Voornamelijk Vlamingen (95% van de binnenlandse bezoekers).
 - Aandeel Wallonië is licht stijgend, dat van Brussel stagneert.
 - Belgische herdenkingsbezoekers komen vooral op individuele basis en als dagtoerist.
 - Binnenlands dagtoerisme piekte vooral in 2014.
 - Relatief meer Belgische verblijfstoeristen in en buiten de Westhoek dan vóór de herdenking.
 - Meer Belgische scholen dan vóór de herdenking; Belgische scholen kwamen vooral in de symbooljaren 2014 en 2018.
 - Belgische volwassenengroepen piekten in 2014 en 2015.
- Evoluties in de Britse markt:
 - 1ste markt qua bestedingen in Westhoek, 2de markt qua volume (33% marktaandeel), 1ste buitenlandse markt.
 - Piekjaren: 2014, 2018 en ook 2017.
 - Britse scholen zijn grootste segment binnen de Britse markt (piek in de symbooljaren 2014 en 2018).
 - Relatief meer individuele bezoekers en minder scholen dan vóór de herdenking.
 - Relatief meer verblijfstoeristen in én buiten de Westhoek en minder dagtoeristen dan vóór de herdenking.
- Evoluties in de Nederlandse markt:
 - Tweede buitenlandse markt (9% marktaandeel) met piek in 2014 (overige jaren op hetzelfde niveau als vóór de herdenking).
 - Relatief iets meer individuele bezoekers en iets minder scholen dan vóór de herdenking.
 - Relatief meer verblijfstoerisme in de Westhoek en iets minder dagtoerisme dan vóór de herdenking.
- Evoluties in de intercontinentale markten (Australië, Canada, de VS en Nieuw-Zeeland):
 - Gezamenlijk marktaandeel van 5,5%.
 - Opvallende toename vanaf 2015 (eerste herdenkingsjaar ANZAC-landen).
 - Australië: 3de buitenlandse markt (na Verenigd Koninkrijk en Nederland) en belangrijkste intercontinentale markt (piekjaar 2015).
 - Canada: belangrijkste intercontinentale markt in 2017.
 - Verenigde Staten: piek in 2017 en 2018.
 - Nieuw-Zeeland: vanaf 2015 vrij stabiel bezoekersvolume.

- Evoluties in de andere markten:
 - Frankrijk (1,5% marktaandeel): toegenomen volume, maar nog steeds beperkt aandeel (piekjaar 2016).
 - Duitsland (1,5% marktaandeel): eveneens toegenomen volume, maar beperkt aandeel (piekjaar 2014).
 - Ierland (0,5% marktaandeel): piek in 2017.